

**МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
АКТЮБИНСКИЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ
ИМЕНИ М. БУКЕНБАЕВА**

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
М.БӨКЕНБАЕВ АТЫНДАҒЫ АҚТӨБЕ ЗАҢ ИНСТИТУТЫ**

**AKTOBE LAW INSTITUTE OF THE MINISTRY OF INTERNAL
AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN NAMED AFTER
M. BUKENBAEV**

**МИР ЗАКОНА
№ 1 (189)**

THE WORLD OF THE LAW

№ 1 (189)

Ақтобе, 2018

МИР ЗАКОНА

Юридический научно-практический журнал
Издается с 01.06.1999 г.
Периодичность: 1 раз в месяц
Свидетельство об учетной регистрации СМИ
№ 544-Ж от 13.01.1999г.
Главный редактор:
Кандидат юридических наук
Каракушев С. И.
Научный редактор:
Кандидат юридических наук
Сулейманова Г. Ж.
Редакционная коллегия:
Ананич В. А. — доктор исторических наук, кандидат юридических наук, профессор.
Осипенко А. Л. — доктор юридических наук, профессор.
Бекишева С. Д. — доктор юридических наук, доцент.
Таранова Т. С. — доктор юридических наук, профессор.
Татарян В. Г. — доктор юридических наук, профессор.
Грибунов О. П. — доктор юридических наук, доцент.
Алиев Н. Т. — доктор философии по праву, доцент.
Абеуов Е. Т. — кандидат юридических наук, доцент.
Воронина И. А. — кандидат юридических наук, доцент.
Максименко Е. И. — кандидат педагогических наук.
Гук А. И. — кандидат философских наук, доцент.
Пашнин А. Н. — кандидат юридических наук, доцент.
Ответственный секретарь:
Каримбаева А. К. — магистр юридических наук.
Технический секретарь:
Байкунакова Г. А. — магистр юридических наук.

МИР ЗАКОНА

Заңгерлік ғылыми-тәжірибелік журнал
1999ж.01.06 бастап шығарылуда
Шығу мерзімділігі: айына 1 рет
БАҚ-тың есептік тіркеу туралы куәлігі
1999ж.13.01.№ 544-Ж
Бас редактор:
заң ғылымдарының кандидаты
С. И.Қаракушев
Ғылыми редактор:
заң ғылымдарының кандидаты
Г. Ж.Сулейманова
Редакциялық алқа:
В.А.Ананич — тарих ғылымдарының докторы, заң ғылымдарының кандидаты, профессор.
А. Л. Осипенко — заң ғылымдарының докторы, профессор.
С. Д. Бекишева — заң ғылымдарының докторы, доцент.
Т. С.Таранова — заң ғылымдарының докторы, профессор.
В. Г. Татарян — заң ғылымдарының докторы, профессор.
О. П. Грибунов — заң ғылымдарының докторы, доцент.
Н.Т.Алиев — құқық бойынша философия докторы, доцент.
Е. Т. Абеуов — заң ғылымдарының кандидаты, доцент.
И.А.Воронина — заң ғылымдарының кандидаты, доцент.
Е. И. Максименко — заң ғылымдарының кандидаты.
А. И. Гук — философия ғылымдарының кандидаты, доцент.
А. Н. Пашнин — заң ғылымдарының кандидаты, доцент.
Жауапты хатшы:
А. К. Каримбаева — заң ғылымдарының магистрі.
Техникалық хатшы:
Г. А. Байкунакова — заң ғылымдарының магистрі.

THE WORLD OF THE LAW

The juridical scientific-practical journal
Published since 01.06.1999.
Periodicity: 1 time per month
Certificate of accounting registration of the media
№ 544-Ж of 13.01.1999
Chief Editor:
Candidate of Juridical Science
Karakushev S.I.
Scientific Editor:
Candidate of Juridical Science
Suleimanova G.Zh.
Editorial board:
Ananich V.A. — Doctor of Historical Sciences, Candidate of Juridical Sciences, Professor
Osipenko A.L. — Doctor of Law, Professor.
Bekisheva S.D. — Doctor of Law, Associate Professor.
Taranova T.S. — Doctor of Law, Professor.
Tataryan V.G. — Doctor of Law, Professor.
Gribunov O.P. — Doctor of Law, Associate Professor.
Aliev N.T. — PhD in Law, Associate Professor, PhD in Law, Associate Professor.
Abeuov E.T. — Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor.
Voronina I.A. — Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor.
Maksimenko E.I. — Candidate of Pedagogical Sciences.
Guk A.I. — Candidate of Philosophy, Associate Professor.
Pashnin A.N. — Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor.
Executive Secretary:
Karimbaeva A.K. — master of juridical sciences.
Technical Secretary:
Baykunakova G.A. — master of juridical sciences.

А.А. Амирова, Ж.Н. Амиргалиева — Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті шетел тілдері факультетінің ағылшын және неміс тілдері кафедрасының оқытушылары

ӘОЖ 385

**КӨПТІЛДІЛІК — КӨПМӘДЕНИЕТТІ ТҮЛҒАНЫ
ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҚҰРАЛЫ**

**МНОГОЯЗЫЧИЕ — СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ
МНОГОКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ**

**MULTILINGUALISM IS A MEANS OF FORMATION
OF MULTICULTURAL PERSONALITY**

Түйінді сөздер: көптілділік, шетел тілдері, білім беру, ынталандыру, тіл саясаты.

Ключевые слова: полиязычие, иностранные языки, обучение, стимулирование, языковая политика.

Key words: multilingual, foreign language, education, inspiration, lingual policy.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2007 жылғы 28 ақпанда Қазақстан халқына жолдаған Жолдауында: «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуы тиіс. Бұлар: қазақ тілі — мемлекеттік тіл, орыс тілі — ұлтаралық қатынас тілі, ағылшын тілі — жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі» делінген болатын¹. Демек, қоғамымызда шет тілдерін жақсы меңгерген, жан-жақты дамыған, өз елін әлем деңгейінде көрсете білетін тұлға қалыптастыру міндеті тұр. Н.Ә. Назарбаевтың биылғы жылғы Қазақстан халқына Жолдауында қазіргі заманғы қазақстандықтардың үш тілді білуі дербес табыстылығының міндетті шарты екендігін ерекше атап өтті². Әлемнің дамыған елдермен тереземіз тең болу үшін, Қазақстан азаматтары бәсекеге қабілетті, сыни тұрғыдан ойлай алатын, іс-әрекетін шығармашылықпен ұштастыра білетін тұлға болуы қажет. Мемлекетіміздің білім беру жүйесін 2015 жылға дейін дамыту тұжырымдамасында да басым бағыттардың бірі ретінде шетел тілдерін оқыту атап көрсетілген.

Әлемде екінші ұстаз, ұлы ғұлама Әбу-Насыр Әл-Фараби өмірінде 76 ұлттың тілін білсе, өр рухты дауылпаз ақын Махамбетпен қазақтың бір туар ұлы Шоқан да бірнеше тіл білсе керек. Ұлы Абай орыс, қазақ тілдерімен қатар парсы, араб тілдерін меңгерген. Орыс тілін орта жастан асып барып, кеш меңгерген. Қазақ тілі еш уақытта өзімен көршілес халықтың тілдерінен сорлы болып, қатардан қалып өмір сүрмегендігі, өз сыбығасын ешкімге бермегендігі мыңдаған жылдан бері айқын.

Әлемдегі дамыған отыз елдің қатарына қосылу үшін билік «үш тұғырлы тіл» саясатын қолға алды. Ақпараттық техниканың дамыған заманында тілді үйрену қиындық тудырмайды, қайта көп тіл білу — көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыру

құралы. Бұл мәдени жоба басқа елдермен қатар бейбіт өмір сүріп, ынтымақтастық орнату үшін, сондай-ақ әлемдегі тіршілік тынысын, толассыз аққан ақпарат ағынынан хабардар болуы үшін де Қазақстанның жас ұрпағының басқа елдің тілін білуінің аса маңыздылығынан туындап отыр. Қазақстан қоғамдық-саяси және әлеуметтік-экономикалық өзгерістер білім беру жүйесіне жаңа талаптар қояды. Шығармашылық тұрғыдан ойлайтын, ой-өрісі, дүниетанымы дамыған, Қазақстан қоғамының әлеуметтік-экономикалық, рухани қалыптасуының жаңа міндеттерін іс жүзінде асыруға дайын жас ұрпақты тәрбиелеудің негізгі факторыларының бірі мектепке көптілді және билингвалды білім беруді жолға қою болып табылады және көптілділік — қазіргі білім берудің басты талаптарының бірі. Оған себеп — қазіргі қоғамдағы көптілділік кең тарап отырған заман.

Көптілділік ауызекі сөйлеу тілінің даму кезеңінде қалыптасады. Себебі бала отбасында бір тілде сөйлесе, балабақшада, аулада бірнеше тілдерді игеруі мүмкін. Мәселен, қазір өзге ұлт өкілдерінің қазақ тілді балабақшаларға өз балаларын беру жағдайы көп кездеседі. Көп балабақшаларда қазақ, орыс және ағылшын тілі сабақтары жүргізіледі. Сонда бала мектепке дейінгі жасында-ақ бірнеше тілді меңгере бастайды. Көптілділікте бала тілді қатынас жағдайына қарай нақты бір тілді қолдану мүмкіндігіне ие болады. Көптілді бала үшін туыс емес бір тілден екінші тілге көшу қиындық тудырмайды. Көптілділік — заман талабы. Бір халықтың мәдениетін басқалармен салыстыру арқылы ғана, әлем суретін әралуан, әрі тұтас көруге мүмкіндік беретін ұлттық мәдениеттің барлық ерекшеліктерін және құндылықтарын сезінуге болады. Көптілділік адамдардың өзара түсінуіне жол ашады. Алайда көптілділік адамдардың бір-бірімен ұғынысуында, ойын еркін, толық жеткізуінде ерекше қызмет атқарады. Көптілділік қоғамда да, өмірде де өзіндік орын алады. Көптілділік — тек адамзатқа ғана тән әрекет; тек адамдар ғана тіл арқылы сөйлей алады, ұғыныса алады.

Қазіргі заман талаптарының бірі мемлекеттік және халықаралық тілдерді жетік меңгеру болып табылады. Сол себепті мемлекеттік тілде оқытылатын мектептерде бастауыш сыныптардан бастап оқытатын ағылшын тілі пәнінен педагог кадрлар даярлау қажеттілігі туып отыр. Ағылшын тілін тереңдетіп, жан-жақты оқытуды қоғам, уақыт қажет етіп отыр. Ағылшын тілін ерте жастан бастап ағылшын тілі оқытыла бастады. Ағылшын тілін ерте жастан оқытудың мақсаты — оқушылардың ағылшын тілінде қарым-қатынас жасай алу негіздерін меңгеруі болып табылады. Ерте жастан ағылшын тілін оқыту оқушылардың коммуникативті даму біліктілігін арттырады, оқушылардың қызығушылықтарын оятуға мүмкіндік береді, бірден көп тілдерді сөйлеуге мүмкіндік алады. Әлемдік тіл ретінде бейресми түрде орныққан ағылшын тілін меңгеру ұлттың бәсекеге қабілеттілігін шыңдай түседі. Қазір ағылшын тілін білу — уақыт талабы.

Қазіргі ағылшын тілі мұғалімінің кәсіби іскерлігінің ерекшелігі: одан тек шетел тілдерін оқыту саласындағы білім, дағдылар мен біліктіліктер жүйесін меңгеруді ғана талап етіп қоймайды, сонымен қатар, жеке тұлғалық қасиеттерді — ақыл-ой ұшқырлығын, жүйелі ойлауды, белсенділікті, динамикалық түрде өзгеріп тұратын өмір және кәсіби өмір жағдайларына бейімделе білуді, кәсіби міндеттерді

шешуге шығармашылық тұрғыдан қарауды, өзін-өзі үздіксіз жетілдіруге дайын болуды талап етеді.

Көптілді оқыту — жас ұрпақты білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемнің ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін тануына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік. Әр адамның рухани адамгершілігін арттыру үшін, бүгінде тез өзгеріп жатқан дүниеде өмір сүріп, еңбек ет үшін жан-жақты болу қажет.

Қорыта келгенде, өмірден өз орнын таңдай алатын, өзара қарым-қатынаста еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, өз ойымен пікірін айта білетін, көпмәдениетті жеке тұлғаны қалыптастырып, бәсекеге қабілетті маман тәрбиелеу.

---

¹ Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2007 жылғы 28 ақпанда Қазақстан халқына жолдаған «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» Жолдауы // Егемен Қазақстан. 2007. 1 наурыз.

² Назарбаевтың Н. Ә. 2011 жылғы қазақ халқына «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» Жолдауы. Астана, «Қазақстан-2020» бағдарламасы 2011 // www.akorda.kz.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается формирование поликультурной личности. Полиязычие рассматривается как действенный инструмент подготовки молодого поколения в условиях взаимосвязанного и взаимозависимого мира. В этой связи понимание роли языков в современном мире ставит перед нами вопрос обучения языкам и повышение уровня языковой подготовки.

ТҮЙІН

Берілген мақалада көпмәдениетті тұлғаның қалыптасу жолы қарастырылады. Көптілділік жас ұрпақты оқытудың тиімді құралы ретінде және әлемнің тәуелді өзара байланысымен түсіндіріледі. Осыған байланысты қазіргі заманғы тілдердің ролін түсіну және тілдерді оқыту деңгейін арттыру мәселесін көтереді.

ANNOTATION

This article deals with the formation of multicultural person. Multilingual is regarded as an active instrument for the preparation of young generation in condition of interconnected world. In this context, the role of the language in the modern world is so great that it is increasing the level of language preparation.

Диденко Н. С. — врио начальника кафедры уголовного процесса Ростовского юридического института МВД Российской Федерации, кандидат юридических наук, подполковник полиции

УДК 343.1

МЕЖДУНАРОДНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПО БОРЬБЕ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ НА ТЕРРИТОРИИ СТРАН-УЧАСТНИЦ СНГ

ТМД ЕЛДЕРІ АУМАҒЫНДАҒЫ ҚЫЛМЫСКЕРЛІКПЕН КҮРЕС БОЙЫНША ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСТІК

INTERNATIONAL ENGAGEMENT OF ANTI-CRIME IN THE COUNTRY'S TERRITORY-PARTICIPANTS OF COMMONWEALTH OF INDEPENDENT STATES

***Ключевые слова:** уголовно-процессуальное законодательство, взаимодействие, предварительное расследование, борьба, преступность, государства, сотрудничество.*

***Түйінді сөздер:** қылмыстық-процестік заңдылықтар, өзара әрекет ету, алдын ала тергеу, күрес, қылмыскерлік, мемлекет, ынтымақтастық.*

***Key words:** criminal procedure legislation, cooperation, preliminary investigation, fighting, criminality, states, cooperation.*

В настоящее время такое опасное для общества и государства явление, как преступность давно вышло за рамки одного государства и приобрело трансграничный характер. Глобализация всех государственных процессов и устоев жизни человечества, а также существенное развитие различного рода институтов межгосударственной коммуникации стало одной из причин развития преступности в качестве международного явления, именно поэтому вопрос международного взаимодействия при расследовании преступлений стоит особенно остро.

Объем, структура и динамика современной российской преступности, равно как и преступности многих других стран мира, свидетельствуют об объективной невозможности борьбы с ней силами правоохранительных органов какого-либо одного, отдельно взятого государства. Это обстоятельство в совокупности с экономическими, политическими, правовыми, организационно-техническими факторами стимулирует международное сотрудничество в этой сфере. Для решения данного вопроса совершенствуется, прежде всего, правовой механизм взаимодействия компетентных органов различных стран, в связи с чем реформируется как национальное законодательство этих государств, так и международные аспекты сотрудничества, выражающиеся в заключении международных договоров о взаимодействии при расследовании преступлений.

Российская Федерация является участником более 20 универсальных договоров, заключенных в рамках Организации Объединенных Наций и ее специализи-

рованных учреждений. Также осуществляется сотрудничество в рамках различных международных организаций (Организация Объединенных Наций, Интерпол, Координационный совет руководителей органов налоговых расследований (КСОНР))¹.

На сегодняшний день МВД России осуществляет взаимодействие с уполномоченными органами более чем 80 государств, которое организуется через полицейских атташе, аккредитованных как при иностранных дипломатических представительствах, так и при посольствах России за рубежом, НЦБ Интерпола и Управление международного полицейского сотрудничества Договорно-правового департамента МВД России.

В плане борьбы с преступностью на территории бывшего СССР представляется достаточно важным осветить некоторые аспекты международного взаимодействия стран-участниц СНГ по противодействию преступности.

В апреле 1992 года для координации взаимодействия органов правопорядка в борьбе с криминалом на постсоветском пространстве приступило к работе Совещание министров внутренних дел Содружества Независимых Государств. Советом глав государств СНГ в целях взаимодействия и координации действий в борьбе с преступностью 19 января 1996 года было принято решение о преобразовании его в Совет министров внутренних дел государств-участников СНГ (СМВД). Рабочим органом новой международной структуры стало созданное решением Совета глав правительств СНГ от 24 сентября 1993 года Бюро по координации борьбы с организованной преступностью и иными опасными видами преступлений на территории государств-участников Содружества Независимых Государств (БКБОП).

Говоря о взаимодействии в уголовном судопроизводстве на территории стран – участниц СНГ, нельзя не упомянуть сотрудничество в сфере борьбы с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ. С 2004 года в структуре БКБОП функционирует подразделение по координации борьбы с незаконным оборотом наркотиков и их прекурсоров, которое имеет свою региональную оперативную группу с дислокацией в городе Душанбе. Возможности антинаркотического подразделения БКБОП и его региональной группы используются для решения стратегической задачи — перекрытия каналов международного поступления наркотических средств из Центрально-Азиатского региона в Россию и другие государства СНГ, обнаружения и привлечения к ответственности участников международных преступных сообществ.

Обмен информацией выступает основной формой сотрудничества правоохранительных органов стран СНГ, что закрепляется в заключаемых ими соглашениях, согласно которым уполномоченные органы стран-участниц вправе обмениваться информацией, которая может содержать различного рода сведения, имеющие значение для дела. К таким данным могут относиться сведения:

- о формах и способах выявления источников поступления наркотических средств и психотропных веществ в незаконный оборот, методах, применяемых для

пресечения их распространения, методике выявления их потребителей, организации учета, а также об организации оперативно-розыскной деятельности по выявлению всех цепочек наркотрафика;

- о методах сокрытия наркотических средств, применяемых в случае их перевозки, и способах их обнаружения;

- об отдельных событиях и фактах, связанных с незаконным перемещением или намерениями незаконного перемещения наркотических средств и психотропных веществ по территории стран-участников СНГ, или через их границы;

- о лицах либо группах лиц, организациях, осуществляющих деятельность по легализации доходов, полученных от незаконного оборота наркотиков;

- о выявленных изготовителях и перевозчиках наркотических средств, лицах, организациях и учреждениях, в отношении которых имеются подозрения в причастности к незаконному обороту наркотических средств и психотропных веществ, а также об их подозрительных связях на территории других стран СНГ.

Анализ и оценка традиционных форм и методов международного сотрудничества в борьбе с преступлениями в сфере незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ показывает, что для стран СНГ они являются недостаточно эффективными. Открытые границы, общность языка, устойчивые родственные и другие связи между людьми, проживающими в различных странах СНГ, обуславливают необходимость более четкой организации, более тесного взаимодействия правоохранительных органов стран СНГ в борьбе с рассматриваемой категорией преступлений. В связи с чем можно обозначить следующие основные направления усиления такого взаимодействия стран-участниц СНГ в указанной сфере:

- укрепление координационных структур, схожих по функциям правоохранительных органов;

- введение в уголовный процесс стран-участниц СНГ субъектов межнациональных следственно-оперативных групп;

- расширение действующей системы многосторонних (для СНГ в целом) международных норм, регламентирующих совместную деятельность по борьбе с преступлениями в сфере незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ;

- создание международных криминалистических учетов;

- создание Международного криминалистического центра стран СНГ с возложением на него решения ряда задач: проведение криминалистических экспертиз в интересах правоохранительных органов всех стран СНГ; ведение криминалистических учетов; изучение новых способов совершения преступлений в сфере незаконного оборота наркотических средств, разработка их криминалистических характеристик².

Как видно из названия вышеупомянутого Бюро, борьба с организованной преступностью выступает одним из наиболее злободневных направлений деятельности правоохранительных органов стран-участниц СНГ.

На уровне взаимодействия государств можно выделить следующие основные формы сотрудничества, используемые в борьбе с международной организованной преступностью:

- проведение совместных операций по предупреждению, пресечению и раскрытию преступлений;
- взаимобмен сведениями, имеющими отношение к организованной преступности в общем, и содействие по отдельным оперативным вопросам, например, по таким как: предоставление информации о подготавливаемых или совершенных преступлениях и причастных к ним лицах;
- содействие в изъятии и конфискации доходов от преступной деятельности;
- розыск лиц по запросам правоохранительных органов иностранных государств, взятие их под стражу для обеспечения последующей выдачи (экстрадиции);
- помощь в осуществлении совместных заранее согласованных следственных действий и оперативно-розыскных мероприятий на территории государств, заключивших договор;
- вызов обвиняемых, свидетелей, потерпевших, экспертов, других лиц, имеющих отношение к процессу, в запрашивающее государство;
- уведомление заинтересованных лиц об обвинительных приговорах и сведениях о судимости;
- осуществление уголовного преследования лиц, подозреваемых в том, что они совершили преступление на территории государств, заключивших договор;
- передача лиц, осужденных к лишению свободы, для отбывания наказания в государство, гражданами которого они являются;
- признание приговоров иностранных судов³.

Таким образом, очевидно, что одним из наиболее важных аспектов взаимодействия выступает обмен информацией, и в данном плане большим преимуществом является членство в Интерполе. Оно обеспечивает возможность пользоваться каналами служебной системы связи и доступом к банкам данных. Основная роль в этом отводится двум инструментам — глобальной телекоммуникационной системе связи Ай-24/7 (I-24/7) и информационной системе Ай-Линк (I-Link). Банки данных Интерпола пополняются сведениями по инициативе стран-членов Организации. Интерпол организует хранение данных и обеспечивает к ним доступ, при этом определено, что сами данные принадлежат странам-членам, и только они обладают правом направлять данные на постановку, изменять и удалять их.

В соответствии со ст. 32 Устава Интерпола организация выполнения задач международного полицейского сотрудничества в странах-членах возлагается на национальные центральные бюро (НЦБ). Интенсивное использование правоохранительными органами нашей страны информационных ресурсов Интерпола началось в 2003 г., когда НЦБ Интерпола МВД России подключилось к глобальной телекоммуникационной системе Интерпола I-24/7. Первые веб-сервисы Интерпола введены в эксплуатацию в 2010 г. и с тех пор постоянно совершенствуются.

Основное их назначение заключается в возможности использования национальных информационно-вычислительных систем в целях организации удаленного доступа к учетам Интерпола. Первым примером успешного применения такой технологии в нашей стране стал ввод в 2012 г. в эксплуатацию автоматизированной системы оперативного информирования органов внутренних дел Российской Федерации о похищенных автотранспортных средствах, состоящих на учете в Генеральном секретариате Интерпола (АИС «Интерпол-Автопоиск»). Это позволило территориальным органам внутренних дел получить удаленный доступ к учетам Интерпола, что значительно повысило оперативность выявления автотранспорта, похищенного за рубежом. Другим примером реализации использования веб-сервисов стал ввод в эксплуатацию в 2013 г. интегрированной распределенной автоматизированной системы НЦБ Интерпола МВД России «Ресурс-2», которая обеспечивает:

- эффективное взаимодействие НЦБ Интерпола МВД России и его территориальных подразделений;
- пополнение банков данных Генерального секретариата Интерпола за счет информации, поступающей из территориальных подразделений НЦБ Интерпола;
- повышение оперативности информационного обмена с Генеральным секретариатом(Интерпола и национальными центральными бюро государств-членов Организации⁴.

Таким образом, исходя из обзора лишь нескольких видов международной преступности можно сделать вывод, что в условиях глобализации ни одна страна не сможет в одиночку эффективно бороться с транснациональной преступностью. Для эффективного решения данного вопроса необходимы согласованные действия всего международного сообщества.

---

¹ **Шаталов А. С.** Правовой механизм международного сотрудничества в сфере уголовного судопроизводства.— М.: национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», 2015.

² **Абдукаримова Н. Э.** Некоторые вопросы взаимодействия правоохранительных органов стран СНГ в противодействии по наркопреступлениям. — Бишкек: издательство «Общество с ограниченной ответственностью «Наука и новые технологии», 2015.

³ **Гаврилов А.М.** Международное сотрудничество в борьбе с транснациональной организованной преступностью. — Челябинск: Изд-во «Челябинский государственный университет», 2016.

⁴ **Смирнов М.В.** Вопросы взаимодействия информационных систем МВД России и ИНТЕРПОЛА. — М.: Изд-во Академии управления МВД Российской Федерации, 2015.

АННОТАЦИЯ

На основании проведенного научного исследования в статье выделяются и анализируются некоторые проблемы, встречающиеся в следственно-судебной практике, касающиеся взаимодействия в борьбе с преступностью на территории стран Содружества Независимых Государств.

ТҮЙІН

Мақалада Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы елдерінің аумағында қылмыскерлікпен күрестегі өза әрекеттестікке қатысты тергеу-сот тәжірибесінде кездесетін кейбір мәселелер жүргізілген ғылыми-зерттеу негізінде бөліп көрсетіледі және сараптама жасалынады.

ANNOTATION

In accordance with conducted scientific research in an entry allocated and analysed some problems, involved in consecutive-judiciary law practice, relevant to interaction at struggle with criminality in the territory of Commonwealth of Independent countries.

Б.С. Есмаганбетов — Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының қылмыстық процесс және криминалистика кафедрасы бастығының орынбасары, полиция полковнигі

ӘОЖ 343

ТРАСОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ЖҮРГІЗУДІҢ ЕРЕКШЕЛІГІ ОСОБЕННОСТЬ ВЕДЕНИЯ ТРАСОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ THE SPECIAL FEATURE OF CONDUCTING THE TRACE VIDENCE RESEARCH

Түйінді сөздер: криминалистика, материал, трасология, іздер, сәйкестік, трасологиялық сараптама, зерттеу, қылмыстарды ашудың және тергеудің техникалық құралдары, соттық медицина.

Ключевые слова: криминалистика, материал, трасология, следы, идентификация, трасологическая экспертиза, исследование, технические средства раскрытие и расследование преступлений, судебная медицина.

Key words: criminalistics, material, tracology, traces, identification, trace examination, investigation, techniques of revelation and crime investigation, medical jurisprudence.

Трасологиялық сараптаманың объектілері қолдың, аяқтың, адам тісінің, аяқ киімнің, жануарлар тұяғының, көздің, бұзу құралдары мен саймандарының негізін қорғайтын және бекітетін құралдар, көп өндірілетін бұйымдар және т.б. іздер болып табылатыны бәрімізге белгілі.

Егер зертелуге тиісті құжаттарды, заттарды, өнімдерді, яғни осы іздер мен заттай дәлелдеуге негізгі осы саладағы мамандардың қатысуымен кешенді зерттеу

жүргізетін болса, ондай жағдайда трасолог-сарапшыларға қойылатын сұрақтардың шешілуі жеңілдеп, ал алынатын қорытындылар сенімдірек болар еді.

Трасологиялық материалтанушылық зерттеу кезінде із қалған объектілерге қатынасы сол объектінің сыртқы қасиеттері және ішкі құрамының белгілері бойынша із қалдыруға қатысқан заттарды айқындап, анықтайтыны белгілі.

Тіс іздерінің сараптамасы, егер олар адамның денесінде қалдырылса, сот-медициналық сараптаманың шеңберінде жүргізуге жол берілетіні бәрімізге белгілі, себебі бұл Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексінде толық айтылған, яғни 7-баптың негізінде толық көрсетілген. Басқа жағдайларда кешенді сараптама тағайындалып, оны шешу трасолог-сарапшылар мен стоматолог дәрігерлерге тапсырылатыны айқын.

Тіс іздерінде адамның қанын анықтауға болатын өте аз көлемде түкірік қалатынын ескерту керек. Сондықтан тіс іздерін қалдырған қылмыскер туралы іздестіру мәліметтерін алу үшін, бұл адаммен іздерді сот-медицина сараптамасына, содан кейін трасологиялық және басқа сараптамаларға жібереді¹.

Трасологиялық жүйеге мыналар кіреді: нақты заттардың жағдайын анықтау, өндіріс механизмдерінің іздері бойынша заттардың шығу тегін анықтау, бүтін бөлшектер бойынша анықтау, жалпы сұрақтар, қылмыс іздері ретіндегі нәрселерді (вещество) зерттеу, қылмыс іздері ретіндегі заттарды зерттеу болып табылады.

Трасологиялық зерттеу жүргізудің ерекшеліктеріне оның бірізділігі, зерттеу нысаны жатады. Сонымен қатар, әртүрлі зерттеулер барысында кездесетін қиындықтар да кездеседі.

Трасологияға кескінделген іздерді зерттеу, қолдардың, аяқтардың, тістердің, сындыру құралдарының және көлік құралдарының негіздері жатады.

Трасологиялық маңызы бар адам іздеріне: қол іздері, аяқ, аяқ киім іздері, тістердің іздері, сондай-ақ папиллярлық өрнектері жоқ басқа да іздер, атап айтқанда: бас (бет) бөлшектерінің (кұлак, ерін, мұрын, шеке т.б.) іздері жатады. Сонымен қатар, машина іздері, құлып кілтті бұзған іздер және т.б. жатады.

Қол іздері басқа іздерге қарағанда қылмысты тергеу мен ашу кезінде жиі, әрі нәтижелі қолданылады. Қол іздері арқылы адамның жынысын, шамамен жасын (ересек немесе бала екендігін), қай қолмен және қандай саусақпен қалдырылған із екендігін, кей жағдайларда кәсібі мен қолдарындағы т.б. кемістік белгілерін анықтауға мүмкіндіктер болады. Қол іздері арқылы осындай идентификациялық емес жағдайлармен қатар, адамды жеке идентификациялауға болады.

Іздерді табудың әдістері мен тәсілдері олардың бейнелеу жағдайларында байланысты анықталады. Дегенмен қандай жағдай болмасын алғашқыда әдістер мен тәсілдер сыртқы түрлері өзгеріске ұшырамаған іздерге қолданылады, содан соң барып олардың өзгеріске ұшырауына көңіл бөлінеді.

Заттарды қарау үшін резеңкелі қолғап пайдаланылады. Егер мұндай қолғап болмай қалған жағдайларда идентификацияға жарамды іздерді бүлдіріп алмас үшін, мысалы: бөтелке болса, оның түбі мен ауызғы бөлігінен ұстау арқылы іздерді қарау қажет.

Қол іздерін табу үшін, ең алдымен, заттарды жарық көзіне қарай бұра немесе заттың әртүрлі бұрыштарынан жарықтандырулар жібере отырып қарау жүргізіледі. Табылған іздер қондырғы сақиналарды пайдалану арқылы бірден детальды фотосуретке түсіреді.

Іздерді жарық түсіру арқылы табу мүмкін емес болған жағдайларда физикалық және химиялық әдістерді қолданылады. Әртүрлі ұнтақтар мен йод буын жіберу жолымен іздерді шығару физикалық тәсілдерге жатады. Зерттелініп отырған беткі қабат қара түсті болса, оған ақшыл түсті ұнтақтар (алюминий, қола, цинк қышқылы және басқа да) пайдаланылады; ал беткі қабат ашық түсті болса, онда керісінше қара түсті ұнтақтар (темір, графит, ыс ұнтақтары, қола қосындылары және т.б.) қолданылады.

Адам аяғының іздерінің өте жоғарғы криминалистикалық мәні бар. Оқиғалы жердегі адам аяғының іздерін зерттеудің нәтижелеріне қылмыс тетігі туралы мәліметтерді алуымыз мүмкін. Көп жағдайларда, біріншіден, оқиға болған жердегі іздердің барлық жиынтығын зерттеудің нәтижесінде тергеуші қылмыскердің қалай, қайдан келгендігі, оның жасаған әрекеттерін, қай бағытта кеткендігі туралы жобалы мәлімет ала алады және шамамен қылмыстың болған уақытын да анықтайды. Екіншіден, оқиғалы жердегі қылмыскердің кеткен іздері бойынша қылмыстерді іздестіру мүмкіншілігі туындайды. Кейде «кету» іздерінің айқын еместігінен қылмыскерді іздестіру «кіру» іздері бойынша, яғни қылмыс жасаған жерге жақындап келгендегі қылмыскердің қалдырған іздері бойынша жүргізеді. Үшіншіден, аяқ іздерінен қылмыскерді анықтау және аяқ киімінен тұлғаны идентификациялау мүмкіндігі².

Қан іздері зат іздерінің бір түріне жатады, бірақ бұл жерде қанның биологиялық сипаттамасы, яғни сот медицинаға қатысты емес криминалистикалық мәнін қарастырамыз, (дәлірек айтқанда қан іздерінің қалыптасуының себептерін). Қан іздерінің қалпы құрылу шарттарымен байланысты. себепін тигізеді³.

---

¹ **Б. Салаев, Ш. Әмитов, М. Сатыбалдинов, С. Айдарқұлов.** Криминалистикалық техника тарауы бойынша қысқаша дәрістер жинағы. — Алматы: «Жеті жарғы», 2005.

² **Е. Тілеубергенов.** Криминалистикалық сараптамаларда шешілетін сұрақтар. — Алматы: «Дәнекер», 2003.

³ **Жәкішев Е. Ф.** Криминалистика. — Алматы: «Жеті жарғы», 2006.

ТҮЙІН

Бұл мақалада Қазақстан Республикасында және шет елдерде іздер жөніндегі (трассологиялық) криминалистикалық зерттеулердің дамуы қарастырылған. Сонымен қатар, өткен ғасырдағы ғалымдардың іздер туралы, оларды жіктеу және сараптама жасау жөніндегі трассологиядағы ой-пікірлері берілген.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются вопросы развития криминалистического учения о следах (трассология) как за рубежом, так и в Республике Казахстан. Так же рассмотрен анализ мнений ученых относительно понятия и классификаций следов в трассологии и проведения трассологических экспертиз.

ANNOTATION

This article presents issues of criminalistic learning of traces (trasology) development as of abroad and in the Republic of Kazakhstan. As well is described reporting of scholarly opinion relative concept and classification of traces in trasology and carrying out of Trace examination.

Калипова С. Р. — преподаватель кафедры административного права и административной деятельности ОВД Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, майор полиции

УДК 37.08

КАЗАХСТАН В НОВОЙ ГЛОБАЛЬНОЙ РЕАЛЬНОСТИ: «НОВОЕ КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ, КАК ОДИН ИЗ ПУТЕЙ МОДЕРНИЗАЦИИ»

ҚАЗАҚСТАН ЖАҢА ЖАҢҒЫРУ ЖОЛЫНДА: «БІЛІМ АЛУДЫҢ ЖАҢА САПАСЫ ЖАҢАРУДЫҢ БІР ЖОЛЫ РЕТІНДЕ»

KAZAKHSTAN IN NEW UNIVERSAL REALITY: «NEW QUALITY OF EDUCATION, AS ONE OF WAYS OF MODERNIZATION »

Ключевые слова: образование, педагог, обучающиеся, учебное заведение, нестандартные уроки, инновационно-технические средства, интерактивные доски, компьютеры.

Түйінді сөздер: білім беру, педагог, білім алушылар, оқу орны, қалыптан тыс сабақтар, инновациялық-техникалық құралдар, интерактивтік тақталар, компьютерлер.

Key words: education, teacher, students, educational institution, substandard lessons, innovation techniques, interactive whiteboard, computers.

В ежегодном Послании народу Казахстана Н.А.Назарбаева от 10 января 2018 года указывается на то, что идеалом нашего общества должен стать казахстанец, знающий свои историю, язык, культуру, при этом современный, владеющий иностранными языками, имеющий передовые и глобальные взгляды¹.

Право на получение образования в Республике Казахстан определено в статье 30 Конституции Республики Казахстан: «Гражданам гарантируется бесплатное среднее образование в государственных учебных заведениях. Среднее образование обязательно. Гражданин имеет право на получение на конкурсной основе бесплатного высшего образования в государственном высшем учебном заведении. Получение платного образования в частных учебных заведениях осуществляется на основаниях и в порядке, установленных законом. Государство устанавливает общеобязательные стандарты образования. Деятельность любых учебных заведений должна соответствовать этим стандартам»².

Основной целью любого учебного заведения является качественное получение образования обучающимися. Данный вопрос волнует обе стороны, как педагогический коллектив, так и самих обучающихся.

Образование — это сложный и многогранный процесс, в результате которого обучающиеся приобретают новые знания, умения и навыки. Происходит становление личности, формируются интеллектуальные способности, что, несомненно, дает каждому возможность ориентироваться в области выбранной в дальнейшем профессии, а также грамотного применения полученных знаний в своей практической деятельности.

Конечно же, знания должны соответствовать уровню подготовки, чтобы конкурировать в современной среде обитания и для того, чтобы человек был востребован в выбранной им профессии, он должен получить и усвоить теоретические навыки, а для этого обучающиеся должны иметь определённые достижения.

Ежедневный процесс обучения требует, в свою очередь, повышения качества получаемых знаний, с учетом современных требований и реалий образования.

Перед каждым педагогом, когда-то возникал вопрос: что необходимо сделать, чтобы получить хорошее образование, позволяющее строить в будущем свой карьерный рост и двигаться вперед? Конечно же — использовать эффективные формы и методы обучения и получать качественное образование. А для того, чтобы достичь указанные цели, необходимо использовать следующие направления:

- развивать творческий потенциал;
- вести нестандартные уроки;
- применять инновационно-технические средства, игры;
- использовать интерактивные доски, LED экраны и т.д.;
- как можно чаще готовить презентации к занятиям;
- по мере возможности использовать интернет-ресурсы;
- проводить интегрированные занятия.

Только при таких условиях будет достигнута конечная цель и поставленные задачи по повышению качественного уровня образования.

Педагоги смогут обеспечить высокий уровень образования и воспитания только тогда, когда у обучающихся появится желание учиться, совершенствовать свои знания и мастерство, приносить пользу обществу, применяя полученные знания на практике.

Говоря о преимуществе информационных технологий, целесообразно отметить, что они также способствуют приобретению умений и навыков самостоятельной работы, у обучающихся активизируется познавательная деятельность.

В послании Глава государства дает указание, чтобы во всех регионах на базе дворцов школьников создать сеть детских технопарков и бизнес-инкубаторов со всей необходимой инфраструктурой, включая компьютеры, лаборатории, 3D-принтеры.

Также использование компьютерной техники, планшетов, ноутбуков позволяет получать необходимые познания в различных формах образования. Данные технические средства помогают находить оперативно необходимую информацию,

можно даже обратиться к библиотечным фондам, которые на сегодняшний день имеются в каждом ВУЗе, собранные в единую электронную библиотечную базу, что позволяет работать дистанционно, а самое главное — самостоятельно.

Не следует забывать и о дифференцированной форме обучения, которая позволяет организовать работу с различными группами обучающихся. Здесь учитываются и психологические аспекты занятий, а для этого педагог должен знать каждого обучающегося и понимать, что он хочет и к чему стремится.

В свою очередь, проведение контрольных проверок позволяет получать информацию об усвоении обучающимися той или иной дисциплины. Педагог должен вести постоянное наблюдение за обучающимися, прививать им познавательный интерес. Весь учебный процесс зависит от качественно организованной работы педагогом.

Каждый педагог обязан работать над повышением своего педагогического мастерства и повышением квалификации. Для повышения интереса обучающихся к занятиям экспериментально использовать новые методы преподавания.

Например, преподавание английского языка лучше усваивается, если занятие проводить в игровой форме.

В образовательном процессе существуют различные формы и методы управления качеством образования. Сюда мы можем отнести периодическую аккредитацию учебных заведений, оценку обучающимися полученных знаний, мониторинг, аттестацию, ежедневный контроль и т.д. Также как указал Глава государства вузам необходимо активно реализовывать совместные проекты с ведущими зарубежными университетами и исследовательскими центрами, чтобы преподавание в учебных заведениях нашего государства соответствовало международному уровню.

Таким образом, педагог должен максимально эффективно использовать время занятий, что также влияет на качество получаемых знаний. Педагогическое мастерство приобретается с годами. Полученный опыт работы, неоспоримый факт качества образования. Педагог — это, прежде всего, мастер своего дела.

---

¹ Послание Президента Республики Казахстан от 10 января 2018 года // <http://www.akorda.kz>.

² Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995 г. (с изменениями и дополнениями на 10.03.2017 г. // <https://online.zakon.kz>.

АННОТАЦИЯ

В статье раскрываются пути совершенствования методов образования, которые будут способствовать реализации целей поставленным Президентом Республики Казахстан в ежегодном послании народу Казахстана от 10 января 2018 года.

ТҮЙІН

Мақалада Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 10 қаңтардағы Қазақстан халқына жыл сайынғы жолдауында көрсетілген білім беру әдістерін жетілдіру мақсаттарын іске асыруға ықпал ету жолдары айқындалған.

ANNOTATION

The article reveals the ways of improving the methods of education that will contribute to the implementation of the goals set by the President of the Republic of Kazakhstan in the annual address to the people of Kazakhstan dated January 10, 2018.

Киубек А. Ж. — Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы қылмыстық процесс және криминалистика кафедрасының оқытушысы, полиция капитаны

ӘОЖ 343

НЕТРАДИЦИОННЫЕ РЕЛИГИОЗНЫЕ ТЕЧЕНИЯ И ИХ ВРЕД КАЗАХСТАНСКИМ ДЕТЯМ

ДӘСТҮРЛІ ЕМЕС ДІНИ АҒЫМДАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БАЛАЛАРҒА ЗИЯНЫ

UNCONVENTIONAL RELIGIOUS MOVEMENTS AND IT'S HARM TO THE KAZAKHSTANI CHILDREN

Түйінді сөздер: Қазақстан, терроризм, ИГИЛ, ХХІ ғасыр, балалар, болашақ, ел, ұрпақ.

Ключевые слова: Казахстан, терроризм, ИГИЛ, ХХІ век, дети, будущее, страна, поколение.

Key words: Kazakhstan, terrorism, Islamic State of Iraq and Greater Syria, XXI century, children, future, country, generation.

Дүние жүзінің саяси картасында бірнеше жүздеген мемлекет бар. Сан ғасырлар бойы бұл мемлекеттер өз алдына дамып, өркендеп, тіпті кейде құлдырау кезеңдерін де басынан өткерді. Олардың алдарына қойған мақсаттары мен армандары да әр алуан болатын¹.

Алайда ХХІ ғасырмен бірге келегін ашық терроризм сол әр алуан арман-мақсаттың бір болуына әкелді. Діні, ұлты, нәсілі басқа халықтың бәрін біріктірген терроризммен күрес болды. Белгілі американдық жазушы Джордж Уайлс ХХІ ғасырды «терроризм ғасыры» деп атаған болатын². Алғаш қоғам терроризмді танығанда «ол — ересек адамдардың бір ой-пікірді ұстанып, соны іске асыруға деген соқыр сенімдерінің жетегінде жүруі» деп түсінген едік. Ал қазіргі таңда әлемді алаңдатып отырғаны сол «ересектердің» қатарына ақыл-ойы жетілмеген, өздігінен шешім қабылдауға конституция тұрғысынан қабілетсіз жас балалар қатарының көбеюі болып отыр. Алыс шет елге барудың қажеті жоқ. Себебі, қорқынышты статистика өз елімізде де күннен күнге артып келеді. Астана қаласы Дін істері бойынша басқарма басшысы Данияр Есиннің 2017 жылы қараша айында «Елорда Инфо» ақпараттық құралдарына берген сұхбатында «Қазіргі таңда қазақстандық 390 кәмелетке толмаған балалардың Сириядан қайтарылуына барлық шаралар жасалып

жатыр. Олар елге оралған бойына радикалды ағымдардың ықпалынан зардап шеккендер ретінде қайта оңалту орталықтарына жіберіледі» деген болатын³. Әрине, бұл ресми мәліметтер бойынша, ал біз білмейтін балалардың саны қанша екенін кім білсін.

18 жасты не себепті кәмелеттік жас дейміз? Себебі, психологияда дәлелденгендей тек осы жастан кейін ғана адам өз алдына шешім қабылдауға қабілетті. Олай болса, олар үшін шешім қабылдап, осы жолға түсіргендер кімдер? Адасып жүрген ата-аналары ма, әлде баланы материалдық жағынан қамтамасыз ету бірінші міндетім деп жүргенде, баланың миын улаған әлеуметтік желі ме? Тағы да Астана қаласы Дін істері бойынша басқарманың мәліметтеріне сүйенсек, «жыл сайын діндер арасында алауыздық отыр жағып, дәстүрлі емес діни ағымдарды, терроризм мен экстремизмді насихаттайтын 2500 аса интернет-көздері (сайттар) жойылып отырады екен. Құзырлы орган басшысының айтуы бойынша, ең көп кездесетін насихат тілдеріне қазақ, орыс, ағылшын, парсы, түрік және араб тілдері кіреді екен. «Өткен 2017 жылдың қорытындысы бойынша аталмыш орган қызметкерлері салафизм идеологиясын белсенді насихаттаушы 1090 әлеуметтік желі қолданушыларын анықтаған. Сараптама қорытындысы бойынша келесі сандарды айтуға болады: 589 әртүрлі әлеуметтік желі дәстүрлі емес діни идеологияны белсенді насихаттаған, Қазақстан Республикасы территориясында тыйым салынған дәстүрлі емес идеологияны және террористік әрекет жасауға үгіттеген 1277 материал жарияланған. Сонымен қатар, біз өз тарапымыздан әлеуметтік желіде заңсыз миссионерлік қызметпен айналысқандарды жауапқа тартамыз. Осылай үш адам дінаралық жанжалдарды туғызғандығы үшін өз жазаларын алды» деп аяқтады өз сөзін Данияр Есин⁴.

Сирияда немесе соғыс өрті лаулап тұрған қай елде болмасын біздің қандастарымыздың жағдайы қалай екендігін үкімет те, олардың елде қалған туған-туыстары да, ешкім де білмейді. Ал бауырларымыздың өздерімен бірге ала кеткен балалары жалған сенімнің жетегінде террористік және экстремистік топтардың қатарын толықтырып жүр. Осыдан бірнеше жыл бұрын ватсап желісінде тараған бір топ қазақ балаларының қазақ тілінде террористік ұйымның жаттығу лагерінде жүріп, қазақша сұхбат бергенін көріп, жағамызды ұстағанымыз рас. Күннен күнге мұндай сұмдықтың сан түріп көріп, оған өзіміз де көзімізде үйреніп кеткендей. Алайда, «балалар — біздің болашағымыз» деп сенсек, сол болашағымыз үшін күресті ешқашан да тоқтатпауымыз қажет. Өзінің арам пиғылын іске асыру мақсатында балалардың өмірін ойыншыққа айналдырғандар қай елдің баласы деп таңдап жатқан жоқ. Олар үшін бастысы — көндіруі оңай, қорқынышты жене алмаған жас балаларды өз мақсаттарында пайдалану. Ой-санасы жетілмеген балалар террористік дайындық лагерінде бірнеше ай болып, сол уақытта жауыздықтың ең шегі адам өмірін қиюдың түрлі тәсілдерін үйренеді және оны басқа балаларды, жалпы қоғамды қорқыту мақсатында бейнекамераға түсіріп, ғаламтор желісі арқылы таратуды кеңінен қолданып жүр. Сондай бейнероликтердің бірі бірнеше жыл бұрын, ұзақтығы 3 минут 47 секундқа созылған, «The Sun» ғаламтор сайтында пайда болды. Тақырыбы «Террористы ИГИЛ показали, как дети-боевики казнят пленников

в Сирии» деп аталған (ИГИЛ – Исламское государство Ирака и Леванта). Бейнероликте екі 8, 10 жас шамасындағы балалар қара киім киіп алып, қолдарында пистолетпен тұрады. Олардың алдында сары-қызылт түсті киім киген екі ауған тұтқындары отырады. Тұтқындарды «жансыздар» деп кінәлаған балалар олардың бастарына пистолет тақап, соңғы сөздерінен кейін атып жібереді⁵. ИГИЛ террористік ұйымы үшін кісі өлтіріп, соғыс тәсілдерін үйреніп жүрген балалар, өздерін «халифат балалары» деп атайды⁶. Өкініштісі, бұл ғаламторға шыққан бірінші бейнеролик емес, бұдан басқа балалардың асқан жауыздықпен адамдарды бауыздап, өртеп, зәбірлеп жатқан бейнероликтер әлеуметтік желілерде өте көп. Оны көргенде ересек адамның психикасына айтарлықтай зиян келеді, ал балалар ше? Оларды елге қайтарғанда қайта дұрыс жолға түсендіктеріне кім кепіл? Оларды елге оралту арқылы ішкі тұрақтылықты шығынатып алмаймыз ба? Әлде олардың арасында елін аңсап, туған жерге табаны тимей қор болып жүргендер де бар ма екен? Әрине, жантүршігерлік жағдай және бұл тек бір ғана біздің қоғамның ауруы емес, бүкіл дүние жүзінің ғаламдық проблемасына айналып отыр.

Соғыс отына оранып жүрген барлық балаларды бір қатарға жатқызуға да құқығымыз жоқ. 2015 жылы «Rudaw» атты Күрд ақпараттық желісінен Ирактың Мосул қаласындағы жаттығу лагерінен қашпақшы болған 12 жасөспірімді ИГИЛ террористерінің өлім жазасына кесіп, үкімді халық алдында орындағаны жөнінде Мосулдағы демократиялық партияның төрағасы Саид Мамузнихабарлаған болатын⁷. Кейін белгілі болғандай балалар Ас-Салам әскери лагерінен қашуға әрекеттенгендері үшін жазаланған болып шықты.

Жас балаларды терроризмге шақырып жүрген бір ғана ИГИЛ емес. Сонымен қатар, ИСИС ағылшын тілінен аударғанда (ISIS – Islamic State of Iraq and Syria) Ирак пен Сирияның ислам мемлекеті деген мағына беретін террористік ұйым да өзін балаларды террористік әрекеттерінде кеңінен пайдаланатындығымен белгілі. Олар балаларды «Халифаттың» болашағы деп қарастырады⁸.

Сонымен, осындай күрделі мәселені қозғай отырып, қандай қорытынды жасауға болады? Бала дегенде бауыр еті елжіремейтін адам жоқ шығар. Ал балаларымыз қанішер болып, қолына қару алып, жат елдің туын желбіретін, сол үшін жанын қиып жатса, елі үшін одан асқан қасірет жоқ шығар. Қоғам дертіне айналған терроризммен күресте қолында қаруы бар 8-10 жасар бала алдымыздан шықса, біздің әрекетіміз қандай болуы тиіс? Әлде, мұндай жағдайда баланы сол уағыз бен үгіттен шығарудан гөрі, көзін жойған әлдеқайда жеңіл ме? Бұл әлі де болса шешімін табу қиын, біржақты кесіп айта алмайтын мәселе.

Балалардың осындай жолға түспеуі үшін әлі біраз тер төгуіміз керек екені белгілі. Алдын алу шараларын мейлінше көп жүргізу қажет. Соның ішінде өз балаларымыздың қайда және кіммен жүргендігінен әрқашан хабардар болуымыз шарт. Балалар — психикасы әлі жетілмеген әлеуметтік топ, сондықтан олардан ақысыз жендет шығару өте оңай.

---

¹ Сацуты А. И., Бельсого В. Ю. Терроризм как социально-политическое явление. Противодействие в современных условиях: Монография. — М., 2015. Б. 367.

² Джордж Уайлс. Век терроризма. — М.: Эстель, 2010.

-
- ³ www.informburo.kz.
- ⁴ *Данияр Есин* Елорда Инфо. // БАҚ. 2017. қараша.
- ⁵ Бұл да сонда.
- ⁶ *Брусков М.* Дети халифата: что их ждет после ИГ // Кавказский узел. 2017. 1 желтоқсан.
- ⁷ *Чудинов С. И.* Боевики ИГИЛ казнили 12 детей за попытку сбежать // Горькая правда. — 2015. — №5.
- ⁸ *Киясханов Х. Ш.* ОБСЕ в борьбе с терроризмом: Учеб. пос. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. Б. 523.

ТҮЙІН

Мақалада Ирактан және басқа да елдерден балаларды үгіттеп, соғысқа алып келетін ИГИЛ жендеттерінің мәселесі және терроризмге деген көзқарастар, теориялық-әдістемелік тәсілдер, оларға сараптама жасау және оларды әлеуметтік-саяси жағдай ретінде қабылдау туралы сөз қозғалады. Терроризмнің шыққан мақсаты, негізі мен шығу себептері, тарихи бастауы мен қазіргі жағдайдағы алуан түрлері ашылған. Қазіргі кезде әлеуметтік-саяси кеңістікте балалар терроризмінің етек алғандығы көрсетілген. Әлемде және Қазақстанда балалар терроризмімен күрестің түрлі аспектілері мен мәселелері анықталған және сараптама жасалған.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются проблема вербовки детей в Ираке и в других стран боевиками ИГИЛ, идеи и взгляды о терроризме, теоретико-методологические подходы к его анализу и характеристике как социально-политического явления. Раскрываются истоки, основания и причины терроризма, его генезис и эволюция, разновидности и формы в исторической ретроспективе и в современных условиях. Показываются проявления детского терроризма в современном социально-политическом пространстве. Выделяются и анализируются различные аспекты и проблемы противодействия детского терроризма в современном мире и Казахстане

ANNOTATION

The article deals with the problem of recruitment of children in Iraq and other countries by Islamic State militants, ideas and views on terrorism, theoretical and methodological approaches to its analysis and characterization as a socio-political phenomenon. The article reveals the origins, grounds and causes of terrorism, its Genesis and evolution, varieties and forms in historical retrospect and in modern conditions. The manifestations of child terrorism in the modern socio-political space are shown. Various aspects and problems of counteraction of children's terrorism in the modern world and Kazakhstan are allocated and analyzed

Оразалин Н.К. — доцент кафедры административного права и административной деятельности ОВД Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М.Букенбаева, подполковник полиции

УДК 871.111.0

ОСНОВНЫЕ ПРИЧИНЫ РАЗВИТИЯ ТЕРРОРИЗМА И РЕЛИГИОЗНОГО ЭКСТРЕМИЗМА

ТЕРРОРИЗМНІҢ ЖӘНЕ ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМНІҢ ДАМУЫНЫҢ БАСТЫ СЕБЕПТЕРІ

THE MAIN CAUSES OF TERRORISM AND RELIGIOUS EXTREMISM

***Ключевые слова:** предупреждение, профилактика, религия, терроризм, экстремизм, неправительственная организация, религиозная организация.*

***Түйінді сөздер:** ескерту, жолын кесу, алдын алу, дін, терроризм, экстремизм, үкіметтік емес ұйымдар, діни ұйымдар.*

***Key words:** warning, prophylaxis, religion, terrorism, extremism, nongovernmental organization, religious organization.*

В последнее время среди казахстанцев стала набирать популярная точка зрения, в которой по отношению к терроризму и религиозному экстремизму утверждается, что подобные негативные явления возникают в неблагополучных странах, но не в Казахстане.

Основными критериями неблагополучности в данном случае рассматриваются слабо развитая экономика, существующая социальная напряженность, связанная с ростом безработицы, низким уровнем жизни населения, низким прожиточным минимумом.

В принципе здесь есть доля истины. Ведь многие знакомы с деятельностью экстремистских организаций на примере республик Центральной Азии.

В этих странах фактически каждый год можно наблюдать оперативные мероприятия правоохранительных органов, связанные с локализацией и задержанием представителей различных экстремистских организаций. Однако и Казахстан не стал исключением, так как в республике также отмечается деятельность подобного рода организаций.

Сегодня в Казахстане на различных уровнях проводятся мероприятия, направленные на недопущение распространения экстремистских учений и создание филиалов террористических и экстремистских организаций на территории республики.

Вместе с тем, традиционные меры усиления борьбы с терроризмом и религиозным экстремизмом на территории Республики Казахстан не всегда дают положительный эффективный результат. В реалиях сегодняшнего времени требуются новые обоснованные подходы к противодействию указанным криминальным вызовам.

При достаточно большом выборе оснований криминологической классификации причин и условий преступности в отечественной криминологии выделяются факторы, характеризующие терроризм и религиозный экстремизм по содержанию и сферам социальной жизни. Как правило, к ним относятся: правовые, социально-экономические, организационно-управленческие, воспитательные, идеологические, психологические, социально-политические и другие причины и условия или процессы и явления, вызывающие преступность в этих сферах жизни.

В работе Кабанова П. А. отмечено несколько политических причин возникновения терроризма¹:

- поощрение терроризма на уровне государственной политики (Ливия, Ирак, Афганистан, Иран);
- агрессия в отношении другого государства и его оккупация в большинстве случаев влечет за собой вооруженное сопротивление мирного населения, использующего террористические методы, такие как взрывы, поджоги и т.д.;
- недовольство деятельностью правительства иностранных государств, в связи с чем, совершаются террористические акты против его представителей и учреждений;
- целенаправленное разжигание национальной розни отдельными людьми, группами, партиями;
- ошибки в национальной политике, допускаемые правительством;
- столкновение двух государств в каком-либо регионе;
- обострение внутривнутриполитических конфликтов внутри самого государства;
- навязывание правящей элитой нетрадиционных для данного общества социально - политических нововведений;
- репрессии со стороны правящей элиты по отношению к оппозиционным политическим партиям.

Таким образом, одной из основных причин проявления терроризма являются политические причины.

Авторы отечественной юридической литературы называют следующие причины терроризма:

- повсеместное распространение среди населения оружия, военной подготовки и специфических военных умонастроений, связанное с участием значительной части военных в реальных боевых событиях (афганская война);
- безработица, миграционные процессы, дезориентация личности в условиях рыночной экономики и т.д.;
- кризисное положение ряда социальных и профессиональных групп, особенно военных, имеющих военный опыт, и лиц, имеющих опыт работы со взрывными устройствами и взрывчатыми веществами;
- экономический и энергетический кризис, рост цен, инфляция;
- распространение средствами массовой информации идей и взглядов, ведущих к росту насилия, неравенства и нетерпимости, внушение населению и вседозволенности террористов².

Возникновению условий и росту терроризма на территории Республики Казахстан, как и в других государствах мира, способствуют различные факторы:

- негативное влияние средств массовой информации, культивирующих насилие, создающих рекламу террористам;
- открытость казахстанских границ и приток на территорию беженцев из стран СНГ и соседних государств;
- проникновение в Казахстан и деятельность на территории зарубежных экстремистских террористических организаций и религиозных сект («Хизбут-Тахрир», «Хесболлах», «Братьев-мусульман» и др.);
- недостаточный контроль за распространением методов и способов террористической деятельности через информационные сети, публикация необходимых пособий;

В настоящее время, легко и просто можно найти различные пособия по изготовлению взрывчатых веществ из-под ручных средств, организации взрывов, совершения убийств, насилия.

Терроризм и религиозный экстремизм вызывает самые разнообразные суждения. Морально-психологический аспект терроризма указывает на такие его особенности, как особая жестокость, высшую степень аморальности, неразборчивость в средствах, неуправляемость.

Объектами нападения становятся дети, женщины, старики, больницы, государственные учреждения, жилые дома, объекты стратегического назначения. Основопологающее создать устрашающий эффект, вызвать общественный резонанс, оказать психологическое давление, добиться поставленной цели.

Анализ трудов ученых Казахстана, посвященных исследованию проблемы совершенствования законодательной системы и нормативно-правовых актов в отношении соблюдения прав и свобод человека и гражданина, показал, что, несмотря на имеющиеся различия в понимании природы религиозного экстремизма, имеются общие черты при характеристике причин его появления, а именно, признание влияния внешнего политического фактора, выступающего под прикрытием международных религиозных организаций и зарубежных неправительственных организаций.

Сапаргалиев Г. С. отмечает, что в Казахстане запрещена деятельность политических партий и профессиональных организаций других государств, согласно Конституции Республики Казахстан (ст.5 п. 5), что «деятельность иностранных религиозных объединений на территории Республики, а также назначение иностранными религиозными центрами руководителей религиозных объединений в Республике осуществляется по согласованию с соответствующими государственными органами Республики»³. Данная статья, по мнению Сапаргалиева Г. С., по существу разрешает иностранным религиозным организациям осуществлять свою деятельность на территории Республики Казахстан. «Иностранные религиозные организации не вообще распространяют религиозные идеи среди граждан Казахстана. Они распространяют наряду с этим иностранную политическую, правовую и духовную идеологию»⁴. Автор считает, что «Конституция допускает возможность

создания иностранных религиозных объединений в Казахстане. Правда, это конституционное положение несколько, поскольку в нем говорится о назначении иностранными религиозными центрами руководителей религиозных объединений. Почему иностранные религиозные центры должны назначать руководителей религиозных объединений⁵. Сапаргалиев Г. С. полагает, что «иностранным религиозным объединениям предоставляется больше прав, чем религиозным гражданам Казахстана. Здесь нарушен один из принципов международного права - равноправие. В конституциях передовых государств невозможно найти подобных норм.

Арестов В. Н. полагает, что религиозный экстремизм представляет собой совокупность крайних религиозных целей на нерелигиозных путях, в том числе и имеющих политическую направленность. Жизнь свидетельствует, что такие взгляды и действия сопровождаются отходом от традиционных религиозных верований, который обнаруживается в религиозно-экстремистских группировках любого толка: католического, православного, протестантского, мусульманского, иудейского⁶. Арестов В.Н., исследуя сущность и характер проявления религиозного экстремизма, пришел к выводу, что он не может быть присущ только лишь одной религии. «Религиозно-экстремистские проявления могут иметь место в любой религии и концессии».

С оценкой данного автора совпадает мнение Колчигина С. Ю. и Нысанбаева А.Н., которые также полагают, что «использование понятия «религиозный экстремизм отнюдь не должно означать, что экстремизм присущ только и единственной религиозной среде и религиозно ориентированным индивидам»⁷.

В октябре 2011 года был принят Закон Республики Казахстан «О религиозной деятельности и религиозных объединениях». В данном Законе⁸ определены правовые и организационные основы религиозной деятельности и религиозных объединений, которые базируются на принципах настоящего Закона и иных нормативных правовых актов Республики Казахстан (ст.2 п.1)⁹.

Согласно Закону на территории Республики Казахстан запрещаются деятельность партий на религиозной основе, создание и деятельность религиозных объединений, цели и действия которых направлены на утверждение в государстве верховенства одной религии, разжигание религиозной вражды или розни, в том числе связанных с насилием или призывами к насилию и иными противоправными действиями (ст.3 п.10). Деятельность не зарегистрированных в установленном законодательством Республики Казахстан порядке религиозных объединений, а равно какое-либо принуждение граждан Республики Казахстан, иностранцев и лиц без гражданства в определении отношения к религии, к участию или неучастию в деятельности религиозных объединений, в религиозных обрядах и (или) в обучении религии не допускаются (ст.3 п.11).

Не допускается деятельность религиозных объединений, сопряженная с насилием над гражданами Республики Казахстан, иностранцами и лицами без гражданства или иным причинением вреда их здоровью либо с расторжением брака между супругами (распадом семьи) или прекращением родственных отношений, нанесением ущерба нравственности, нарушением прав и свобод человека и гражданина,

побуждением граждан к отказу от исполнения обязанностей, предусмотренных Конституцией и законами Республики Казахстан, и иным нарушением законодательства Республики Казахстан (ст.3 п. 11).

Обращая внимание на этот документ, хотелось бы отметить его значимость. Данный Закон формирует основные направления и создает единые правила для религиозной деятельности различных религиозных объединений на территории Республики Казахстан.

Здесь необходимо вспомнить, что религия для всех народов — это не средство или мотив завоевания, это средство и мотив для выживания. В тех случаях, когда идея государственности или национального единства испытывает кризис в силу ряда причин, на арену выходит религия как сплачивающая всех духовная идея. Чем страшнее болезнь, тем труднее ее лечить. Но важна еще и профилактика. Один мудрец как-то сказал, что человека, который не думает о далеком будущем, ждут близкие беды. Данная проблема вполне разрешима, но для этого необходимо направить политические, финансовые и интеллектуальные усилия всего мирового сообщества.

В этой связи, профилактика терроризма и религиозного экстремизма на территории Республики Казахстан предполагает решение следующих задач:

1. Разработка рекомендаций и осуществление мероприятий по устранению причин и условий, способствующих возникновению и распространению терроризма и религиозного экстремизма;

2. Выявление и прогнозирование террористических угроз, информирование о них органов государственной власти и органов местного самоуправления, а также общественности для принятия мер по их нейтрализации;

3. Оказание сдерживающего и позитивного воздействия на поведение отдельных лиц (групп лиц), склонных к экстремистским действиям;

4. Разработка перечня антитеррористических мероприятий для организации и проведения их на территории Республики Казахстан с обязательным определением источников их финансирования;

5. Разработка и введение типовых требований по защите от угроз террористических актов критически важных и потенциально опасных объектов, мест массового пребывания людей;

6. Определение прав, обязанностей и ответственности руководителей органов исполнительной власти и хозяйствующих субъектов при организации мероприятий по антитеррористической защищенности подведомственных им объектов;

7. Совершенствование правовой регламентации возмещения ущерба лицам, участвующим в пресечении террористического акта и проведении контртеррористической операций и (или) пострадавшим в результате их осуществления;

8. Совершенствование взаимодействия исполнительных органов в целях выработки единой стратегии и тактики в рамках осуществления международного сотрудничества в сфере противодействия терроризму.

---

¹ **Кабанов П. А.** Политический терроризм: причины и некоторые меры предупреждения // Следователь. — 1999. — № 3. С. 31.

-
- ² О развитии взаимодействия правоохранительных органов государств-участников СНГ в борьбе с преступностью, международным терроризмом и иными проявлениями экстремизма: Сборник материалов третьей Международной научно-практической конференции. — Минск, 2001.
- ³ **Сапарғалиев Г. С.** Конституционное право Республики Казахстан: Академический курс. — Алматы: Жетіж ағы, 2002. С. 203.
- ⁴ Там же. С. 203.
- ⁵ Там же. С. 204.
- ⁶ **Арестов В. Н.** Религиозный экстремизм: содержание, причины и формы проявления, пути преодоления. — Харьков, 1987. С. 34-35.
- ⁷ **Колчигин С. Ю., Нысанбаев А. Н.** Проблемы религиозно-политического экстремизма в контексте национальной безопасности государства // Религия в политике современного Казахстана. — Астана: Елорда, 2004. С. 233.
- ⁸ Закон Республики Казахстан «О религиозной деятельности и религиозных объединениях» // Казахстанская правда. 2011. 11 октября.
- ⁹ Там же.

АННОТАЦИЯ

В данной научной статье автор рассматривает причины развития терроризма и религиозного экстремизма на территории Республики Казахстан.

ТҮЙІН

Бұл ғылыми мақалада автор Қазақстан Республикасының аумағында терроризмнің және діни экстремизмнің даму себептерін қарастырған.

ANNOTATION

In this scientific article the author touches upon the opposition to terrorism and religious extremism problems in the Republic of Kazakhstan.

М.С. Салауатов — Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының жалпы құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі;

А.Ж. Жарасхан — Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының күндізгі оқу факультетінің аға оқытушы әдіскері, полиция капитаны

ӘОЖ 574

АДАМ ДЕНСАУЛЫҒЫ МЕН ҚОРШАҒАН ОРТАҒА КЕЛТІРГЕН ЗИЯНЫ ҮШІН ӨТЕЛЕТІН АЗАМАТТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІКТІҢ КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЙ ОТВЕТСТВЕННО- СТИ ПОГАШАЕМЫЕ ЗА ВРЕДНОСТЬ ЗДОРОВЬЮ ЧЕЛОВЕКА И ОКРУ- ЖАЮЩЕЙ СРЕДЕ

SOME ASPECTS OF CIVIL LIABILITY REDEEMABLE FOR HARM TO HU- MAN HEALTH AND THE ENVIRONMENT

***Түйінді сөздер:** экологиялық құқық, экологиялық құқық бұзушылық, табиғи ресурс, экологиялық зардап, экологиялық сараптама, қоршаған орта, экологиясы нашар аймақтар.*

***Ключевые слова:** экологическое право, экологическое правонарушение, экологическая экспертиза, окружающая среда, экологический вред, природные ресурсы, экологически неблагоприятная зона.*

***Key words:** ecological law, environmental crime, ecological assessment, environment, environmental damage, environmental resources, environmentally neglected zone.*

Қазақстан Республикасындағы 630 мың шаршы метр жер тілімі экологиясы нашар аумақтарға жатады. Мұнай-газ саласының дамуы, таукен өндіру және өндеу өнеркәсібі секторларының басым болуы, экологиялық нормаларының өрескел бұзылуы салдарынан, сондай-ақ инвестициялық жобалардың экономикалық бағытқа бұрылуы (экологиялық бағытты ескермеуі) және басқа да көптеген жағдайлар ауыр экологиялық зардаптарға әкелді: Каспий теңізінің ластануы, ормандардың жойылуы, топырақ эрозиясы, Арал теңізінің құрғауы, биосфералық тепе-теңдіктің бұзылуы, ауылшаруашылық өнімдері өнімділігінің төмендеуі, елдімекен тұрғындарының денсаулығының нашарлауы және т. б.

Қазіргі таңда нарықтық экономикаға көшу кезеңінде, көбіне экономикалық мүдделер адамзаттың экологиялық қауіпсіздігі мәселесінен бұрын орындалады, сондықтан азаматтық-құқықтық жауапкершілігі ерекше маңызға ие болады.

Қазақстан Республикасы тәуелсіздік алғаннан кейін жер қойнауын пайдалануға арналған жеткілікті келісімшарттарға қол жеткізді. Алайда, сол кезде экологиялық нормаларды сақтау мәселелері кеңінен талқыланған жоқ және шарттық міндеттемелерде бірінші кезекте тұрмады. Қазір жағдай күрт өзгерді. Объективті

экологиялық жағдай, сондай-ақ заңнаманың тұрақты жетілдіріліп тұруы жылма жыл жер қойнауын пайдаланушыларға қойылатын талаптарды қайта қарауға мәжбүрлейді.

Экономикалық дамудың осы кезеңінде ең өзекті мәселелердің бірі — жер қойнауын пайдаланушылар ретінде қоғам мен табиғаттың өзара іс-қимылынан адам денсаулығы мен қоршаған ортаға келтірілген зиянды өтеу мәселесі көтерілді. Бұл пайдалы қазбаларды өндіру мен барлау жұмыстары көлемінің артуымен байланысты.

Адамзат қоршаған ортаға зиян келтіруімен қатар, қоршаған ортаның айырмалас бөлігі болып табылады, осылайша табиғатқа айуандық және тұтынушылық қарым-қатынасы салдарынан теріс әсер объектісіне айналып отыр.

Экологиялық заңнама экологиялық құқық бұзушылықтар үшін заңды жауапкершілік түрлерін анықтап береді:

- әкімшілік;
- қылмыстық;
- азаматтық¹.

Зиян келтіру себебінен туындайтын міндеттемелер Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексімен реттеледі. Бұл азаматтық-құқықтық міндеттемелер, онда жәбірленуші зиян келтірушіден келтірілген зиянды толық заттай өтеуге немесе залалдардың орнын толтыру арқылы талап етуге құқығы бар. Осы құқықтық жауапкершіліктер негізіне экологиялық құқық бұзушылық жатады. Сондай-ақ экологиялық мінез-құлық дәрежесін анықтау маңызды, оны экологиялық құқық бұзушылық деп атауға болады Біз ұғымдық аппараттың егжей-тегжейлі мәселелеріне тоқталмай, кейбір сәттер туғызатын сұрақтарды қарастырамыз:

- жасалған іс-әрекеттің қайсысы зиян келтіретін, қайсысы зиян келтірмейтіндігін анықтау;
- келтірілген зиян дәрежесін анықтау.

Келтірілген зиян санатын анықтаудың ең басты міндеті шешіледі, бұл соның ішінде қоршаған ортаға зиян келтіру мүмкіндігімен анықталады.

Зиян дәрежесі санатына анықтама беруімен тығыз байланысты – «экологиялық қауіпті қызмет» және «экологиялық маңызды ластану». «Экологиялық сараптама туралы» Заңда берілген анықтамаға сәйкес түсіндірсек, «Экологиялық қауіпті қызмет — адамның денсаулығы мен қоршаған ортаға зиянды әсерін тигізетін немесе тигізуі мүмкін басқарушылық және инвестициялық қызметті қоса алғандағы тікелей және жанама қызмет». Қауіпті саналатын қызмет сипаты өндірістік қызмет саласында құқықтық және құқыққа қарсы экологиялық маңызды мінез-құлық мұндай анықтамаға толық сипаттама бере алмайды. «Қызметі үшінші тұлғаларға зиян келтіру қаупімен байланысты объектілер иелерінің азаматтық-құқықтық жауапкершілігін міндетті сақтандыру туралы» Заңында да қандай қызметті қауіпті деп санау қажеттілігі анықталмайды. Бірақ заңда қызметі үшінші тұлғаларға зиян келтіру қаупі бар объектілер тізбесі берілген, соның ішінде, көмірсутегі кен орындары өндірілетін кәсіпорындар немесе олардың цехтары учаскелер,

аландар, өзге де нысандар: ұнғымаларды бұрғылау, мұнай, газ және мұнай өнімдерін өндіру, жинау, дайындау, сақтау, қайта өңдеу, тасымалдау; пайдалы қазбаларды өндіру және байыту бойынша тау-кен жұмыстары(да кең таралған пайдалы қазбаларды өндіруден басқа), сондай-ақ жер асты жағдайындағы жұмыстар және т. б. жүргізілуде².

Қоршаған ортаны қорғау туралы заңды бұзуына орай келтірілген зиянды өтеу мәселесі арнайы экологиялық заңнамамен реттеліп, Қазақстан Республикасының азаматтық заңнамасы нормаларына сілтеме жасалады.

Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексінің «Жеке тұлғалардың, қоғамдық бірлестіктердің және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының құқықтары мен міндеттері» атты 2 тарауында айтылады:

Жеке тұлғалар мен қоғамдық бірлестіктер:

- 1) қоршаған ортаны сақтауға, табиғи ресурстарға ұқыпты қарауға;
- 2) табиғи ресурстарды ұтымды пайдалануға, қоршаған ортаны қорғауға және экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге бағытталған шараларды іске асыруға жәрдемдесуге;
- 3) өз кінәсінен экологиялық қауіпсіздікке төнуі мүмкін қатерді болдырмауға;
- 4) өз қызметін Қазақстан Республикасының экологиялық заңнамасына сәйкес жүзеге асыруға міндетті³.

Жалпы құқық теориясына сәйкес азаматтық-құқықтық жауапкершілік мақсатына азаматтық-құқықтық экологиялық тәртіп бұзушылықтардың алдын алу және келтірілген зиянды толығымен өтеу жатады. Сонымен азаматтық-құқықтық экологиялық жауапкершіліктен келесі мақсаттар туындайды: ескерту және өтемақы. Экологиялық құқық бұзушылықтар үшін экологиялық заңнама заңды жауапкершіліктің мынадай түрлерін тағайындайды: әкімшілік, қылмыстық және азаматтық жауапкершілік. Азаматтық-құқықтық жауапкершіліктің өзіне тән ерекшелігі бар, ол құқық бұзушыға әкімшілік және қылмыстық жауапкершілік шараларын қатар қолдана отырып, ықпал ету мүмкіндігінің болуы. Сондықтан ескерту қызметінің, соның ішінде, азаматтық-құқықтық жауапкершілігінің тиімділігін анықтау қиынға келіп соқтырады. Зерттеу аясындағы заңнама сараптамасы көрсетеді, заңнама негізінен адам денсаулығы мен қоршаған ортаға тигізілген зардаптардың материалдық залалды өтеуі келтірілген (негізінен) тікелей алдын алу (ескерту) жолдары қарастырылады.

Экологиялық (табиғат қорғау) заңды орындамағаны үшін құқық бұзушылар экологиялық құқық бұзудың түріне байланысты жауапкершілікке тартылады.

Экологиялық зардап екі түрге бөлінеді:

- залал (табиғи ортаның, ресурстардың, сандық немесе сапалық кемуі, яғни, экологиялық залал);
- шығын (табиғат пайдаланушы үшін экономикалық тиімсіз салдарлар).

Экологиялық құқық бұзғандар келесі жазаларды заңнама негізінде өтейді: әкімшілік, азаматтық-құқықтық, дисциплинарлық, материалдық (мүліктік).

Аталмыш құқық бұзушылықтарға тағайындалатын жазаларға толығырақ тоқталып, әр жазаға тірек схема ретінде түсініктеме берелік:

Экологиялық құқық бұзу үшін жауапкершілік түрлері⁴

Жауапкершілік түрі	Жаза	Негіздеме	Жауаптылар
Әкімшілік жаза	Ескерту, айып пұл, затты тәркілеу (құқық бұзған қару); Арнайы құқықтан айыру; жұмыс істеу құқығынан айыру, тоқтату; әкімшілік қамауға алу	ҚР әкімшілік құқық бұзу кодексі, 41-бап	Заңды және жеке тұлғалар
Азаматтық-құқықтық		ҚР азаматтық-құқықтық кодексі, 44 бап	Заңды және жеке тұлғалар
Дисциплинарлық	Ескерту, сөгіс беру, қатаң сөгіс, сыйақыдан айыру, жұмыстан босату	Еңбек заңы, 2015 жылғы Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы Заңы	Қызметтегі (жеке) тұлғалар
Материалдық (мүліктік)	Шығынды, зиянды өтеу, келтірген зиянды түзеу	Еңбек заңы	Жеке тұлғалар
Қылмыстық	Қылмыстық жазалау, қамауға алу және т.б.	ҚР қылмыстық кодексі	Заңды және жеке тұлғалар

¹ *Байдельдинов Д. Л.* Юридическая ответственность за экологические правонарушения. — Алматы, 2003.

² Қызметі үшінші тұлғаларға зиян келтіру қаупімен байланысты объектілер иелерінің азаматтық құқықтық жауапкершілігін міндетті сақтандыру туралы Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 7 шілдедегі № 580 Заңы // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z040000580>.

³ Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі 2007 жылғы 9 қаңтардағы № 212 // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K070000212>.

⁴ Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V., Қазақстан Республикасының Азаматтық-құқықтық Кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 268-XIII., Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі 15 жылғы 23 қарашадағы № 414-V., Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы Заңы, Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V. // <http://adilet.zan>.

ТҮЙІН

Мақалада авторлар Қазақстан Республикасының жалпы экологиялық жағдайына тоқталып, адам денсаулығы мен қоршаған ортаға келтірген зияны үшін өтетін азаматтық-құқықтық жауапкершіліктердің кейбір түрлеріне талдау жасайды. Экологиялық құқық бұзушылықтар үшін заңды жауапкершілік түрлері экологиялық заңнама негізінде талқыға салынады.

АННОТАЦИЯ

В статье авторами рассматривается общее экологическое состояние Республики Казахстан, а также проводится анализ гражданско-правовой ответственности за вред, причиненный здоровью человека вследствие нарушения окружающей среды. Обсуждаются виды юридической ответственности за экологические правонарушения, налагаемые на основании экологического законодательства.

ANNOTATION

In the article the authors consider the General ecological state of the Republic of Kazakhstan, as well as the analysis of civil liability for harm caused to human health as a result of environmental violations. The types of legal liability for environmental offenses imposed on the basis of environmental legislation are discussed.

A. T. Trusheva, A. A. Orazova — Senior lecturers of the Department of English and German languages of Aktobe Regional State University named after K. Zhubanov

INTERNET ASSISTED ENGLISH LANGUAGE TEACHING

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ИНТЕРНЕТТІҢ КӨМЕГІ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

ПРЕПОДАВАНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ПРИ ПОМОЩИ ИНТЕРНЕТА

Key words: English Language Teaching, Internet, communication, globalization.

Түйінді сөздер: ағылшын тілін оқыту, қарым-қатынаста болу, жаһандану.

Ключевые слова: преподавание английского языка, общение, глобализация.

In today's technologically based fast moving world, one must be able to understand and be flexible while recognizing the needs to learn. Everyone is well aware of the importance of learning the English language in the 21st century business and social community that requires working globally and across all time zones.

The easy access to computers and internet for everyone and the increasing number of web-based English courses has encouraged and helped a lot of people to study English. Though the internet use in language learning has brought certain advantages, simultaneously, it carries some disadvantages also. So the aim of this paper is to study the practical benefits and difficulties observed while using the internet by a language teacher in the classroom.

The Internet is a tool which offers unprecedented possibilities in the field of English Language Teaching (ELT). Internet assisted ELT can enhance teacher's effectiveness and facilitates his or her work. It also increases students' independence, motivation and provides a real information gap. Provided links lead to multimedia support material and additional information which allows to expand activities in the direction of students' interest. Provided links enable communication. Students use the Internet to communicate sending e-mail messages and participating in news boards, discussion groups and keeping in touch with newspaper editors. They use computers for interactive group work involving problem solving and simulations. Consequently, Internet assisted ELT fosters student independence, helps students become more successful in school, enhances their critical thinking skills by allowing to judge the value of the information students find. As a result, students engage in learning for its own sake (emancipatory learning). Finally, Web-based ELT encourages and enables cross-cultural interaction among students from different corners of the world which is very important in a globalized world as students are led to approach the world in a new manner. The aim of the paper is to assess to what extent Internet assisted ELT can contribute to the effectiveness of ELT¹.

According to conventional wisdom the Internet consists of written materials. Therefore, it is suitable for teaching reading. Reading, in turn, has traditionally been associated with outdated grammar translation method in which foreign language was taught to enable students to read². However, in recent decades the emphasis has been put on communicative competence. Language is to be taught to enable communication.

In fact, the Internet contains teaching materials which make it possible to teach every language skill. Web-based ELT can include interactive skills as well. Lessons based on reading materials can lead to communicative activities. In other words, speaking can be incorporated into activities based on Internet texts. Provided Internet links and the application of e-mail enable communication consisting in reading and writing. Numerous Internet-based activities integrate several language skills. Internet-based lessons should include the same stages as lessons based on traditional teaching materials. Nevertheless, Internet-based lessons should include a pre-computer task, the main task and a post-computer task³.

Moreover, one cannot underestimate the importance of reading. The Internet facilitates communication and provides access to information through reading. In today's business environment fluent reading is necessary to find work and manage in the workplace. Special importance is attributed to Electronic Mail which enables communication both inside companies and between companies.

By the same token, every single Internet user has to resort to reading to gather information and communicate. Traditionally communication has been associated with speech. Currently, one can communicate reading and writing Internet messages. English is the language of globalization. 80% of electronically stored information is recorded in English⁴. Furthermore, distance learning is rapidly developing. This sort of learning relies on sending students materials through computers and communication takes place by the way of reading. Throughout the world, all-English-language classes are offered by colleges and universities more and more often. Studying in English demands advanced

reading skills⁵. Distance learning and advanced communication are developing as a result of globalization. Globalization, in turn, signifies growing importance of English. Consequently, one can no longer underestimate the importance of reading in English.

There is a variety of websites devised for ELT. The number of such sites has been rising. As a result, computer assisted teaching reading is possible nowadays.

The same can be seen in Kazakhstan. The aim of the thesis is to assess to what extent Internet assisted ELT can be an alternative to traditional ELT, contribute to effectiveness of the process of ELT and affect students' attitude to learning English.

One of the most popular Internet-based ELT activities begin with newspaper headlines. Expanding newspaper headlines is frequently used at lessons but the problem is that headlines and articles printed in course books are outdated. As a result, the information gap is artificial and the headlines are lopped off. Using the Internet enables to overcome these problems as news is constantly updated and students have a wide range of headlines to choose from. The information gap is real and there are links, summaries of articles, whole articles, multimedia support material and background information. Therefore, the activity can be expanded according to students' interest. Students visit a website with the headlines chosen by the teacher. They choose three headlines and re-write them as complete grammatically correct sentences. They are also to guess the contents of the article. Then students check the article to find out if their sentences reflect the headline story. Finally students print out a chosen article to read it.

The Internet is changing the very nature of society. World leading economies could not exist without the Internet. Information is available to any Internet user at any place and time. The Web offers an inexhaustible source of resources including teaching resources. The Internet is a tool offering unprecedented possibilities for education. Using the internet does not mean compromising interactivity or spontaneity associated with face to face interaction. These tremendous opportunities should be exploited by ELT teachers to augment the process of foreign language teaching⁶.

Internet assisted ELT can enhance teacher's effectiveness. Some teachers are afraid of using computers in the classroom as it may result in the loss of control of the class. Nevertheless, students can be monitored also when working with the computer. The teacher acts as a facilitator and supporter. His or her most important function occurs during de-briefing phase, during which students review what they have done. Increased students' independence decreases teacher's power but it also facilitates teacher's work.

Learning English through internet is better than classroom training in the sense that: it is very practical to learn English online because it can be pursued at any place and one does not have to drive to school. One can save travel time and expenses. Moreover, most of the English courses offered are free of cost for everyone to take advantage of. There is also a variety of content available.

Learning English online allows one to study English independently at one's own pace. Regardless of how busy our schedule is, one can choose the most convenient time and place for English lessons. Also, learning English online allows one to take lessons at own speed depending on one's aptitude and availability. Aside from all the above advantages, there is flexibility in choosing the best module and learning style that suits

whether it is for business or personal purpose. The Internet offers a wide spectrum of content that is easily accessible at our fingertips.

Using internet can also enhance research skills and cross-cultural learning by providing a better understanding of foreign countries and cultural differences as well as enhance students' cross-cultural communication skills⁷.

No doubt internet is one of the most powerful tools for teachers to help students, but as the wealth of available resources is infinite, students face problems in effectively handling such large amounts of information. Another problem is the unfamiliarity with the applications and handling of internet. In other words, little experience on the internet is an anxiety source for both language learners and teachers. Further, connecting to the internet might take a long time, it might break down in the middle of communication and it might be expensive.

It should be borne in mind that the internet does not mean the end of the blackboard, whiteboard, the course book, the tape-recorder ; but it does provide tremendous opportunities, stimuli and resources for not only teachers but also students.

So from the above study it can be concluded that the internet being the most available, flexible, practical way and a treasure of vast knowledge, can be utilized for the purpose of developing good communication skills. A teacher and learner can better utilize it by the application and sharing of real-life experiences and situations within a healthy learning environment. So it is advisable to take internet and use of technology as an aid for educational and language learning activities as it allows for a great number of opportunities to communicate in the target language.

Also, Internet-based ELT encourages and enables cross-cultural interaction among students from different corners of the world which is very important in a globalized world.

---

¹ **Igbaria M., Tetiwat O.** «Opportunities in Web-Based Teaching: The Future of Education», (in:) A. Aggarval, (ed.) Web-Based Learning and Teaching Technologies: Opportunities and Challenges. — Hershey-London: IdeaGroup Publishing, 2000. P. 17-32.

² **Aggarval A., Bento R.** «Web-Based Education», (in:) A. Aggarval, (ed.) Web-Based Learning and Teaching Technologies: Opportunities and Challenges. — Hershey-London: Idea Group Publishing, 2000. P. 2-16.

³ **Harmer J.** The Practice of English Language Teaching. — London-New York: Longman, 1989. P. 151-153.

⁴ **Power C.** Not the Queen's English // Newsweek. 2005. March 7.

⁵ **Lee B. J.** English Orated Here // Newsweek. 2007. February 26.

⁶ **Aggraval A., Bento R.** Web-Based Education. (in:) A. Aggraval, (ed.) Web-Based Learning and Teaching Technologies: Opportunities and Challenges. — Hershey-London: Idea Group Publishing, 2 000. P. 2-3, 14-15.

⁷ **Greene C. S. & R. Zimmer.** An international Internet research assignment –assessment of value added // Journal of Education for Business. — 2003. — № 78(3). P. 158-163.

ANNOTATION

The article is devoted to the integration of Internet resources in the educational process. The article deals with urgent issues of the Internet using, discusses its advantages and confirms the necessity of their use in foreign languages teaching.

ТҮЙІН

Мақала интернет ресурстарын білім беру үдерісіне біріктіруге арналған. Мақалада Интернетті пайдаланудың өзекті мәселелері қарастырылады, оның артықшылықтары талқыланады және оларды шет тілдерін оқытуда пайдалану қажеттілігі расталады.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена интеграции ресурсов интернета в образовательный процесс. В статье рассматриваются актуальные вопросы использования интернета, обсуждаются его преимущества и подтверждается необходимость их использования в обучении иностранным языкам.

ТВОРЧЕСКИЕ РАБОТЫ КУРСАНТОВ И СТУДЕНТОВ В РАМКАХ ПРОВОДИМОГО В ОРЕНБУРГСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ УНИВЕРСИТЕТЕ МЕЖДУНАРОДНОГО КОНКУРСА, ПОСВЯЩЕННОГО ГОДУ ЭКОЛОГИИ В РОССИИ, ПОД РУКОВОДСТВОМ УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В ОРЕНБУРГСКОЙ ОБЛАСТИ

ОРЫНБОР ОБЛЫСЫНДАҒЫ АДАМ ҚҰҚЫҒЫ БОЙЫНША УӘКІЛДІН БАСШЫЛЫҒЫМЕН ОРЫНБОР МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІНДЕ РЕСЕЙДЕГІ ЭКОЛОГИЯ ЖЫЛЫНА БАЙЛАНЫСТЫ ӨТКІЗІЛГЕН КУРСАНТТАР МЕН СТУДЕНТТЕРДІН ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ БАЙҚАУЫ ШЕҢБЕРІНДЕ ДАЙЫНДАЛҒАН ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖҰМЫСТАР

CREATIVE WORKS OF CADETS AND STUDENTS IN THE FRAMEWORK OF THE INTERNATIONAL COMPETITION HELD AT THE ORENBURG STATE UNIVERSITY, UNDER THE DIRECTION OF THE HUMAN RIGHTS OMBUDSMAN IN ORENBURG REGION DEDICATED TO THE YEAR OF ECOLOGY IN RUSSIA

Кенебай Т. — курсант 203 взвода Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, рядовой полиции;

Абилова А.С. — научный руководитель, преподаватель кафедры общеправовых дисциплин Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, майор полиции

**ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ:
ВЗГЛЯД ОБЩЕСТВЕННОСТИ**

**РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫНДАҒЫ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ САЯСАТ:
ҚОҒАМНЫҢ КӨЗҚАРАСЫ**

**ENVIRONMENTAL POLICY IN THE RUSSIAN FEDERATION:
PUBLIC OPINION**

ВВЕДЕНИЕ

Время, в которое мы живём, — эпоха перемен. Наше общество осуществляет исключительно трудный, во многом противоречивый, но исторически неизбежный и необходимый процесс перехода к правовому и социальному государству. В этих условиях разрушаются привычные стереотипы, происходит переосмысление базовых, концептуальных постулатов. Экологическая наука Республики Казахстан, как и других стран СНГ, вырывается из объятий догматизма и схоластики, выходит на дорогу мировой экологической мысли. Экологическое право пытается идти этой дорогой, к сожалению, не избегая метаний и ошибок. Но без координальных изменений в современных условиях нельзя сознательно и компетентно, осмысленно и творчески воспринимать действительность, разбираться в самых запутанных перипетиях общественной жизни, уметь решать самые сложные задачи в различных сферах общественной жизни. Реформаторская деятельность по преобразованию

тоталитарного и неэффективного подхода к экологии, в целом, и к экологической информации, в частности, наталкивается на трудности, связанные с крайне слабой подготовленностью большинства членов нашего общества к работе в новых, условиях, а также с нежеланием реформировать то, что привычно, но несовершенно. Экологическая информация имеет ключевое значение при подготовке и принятии хозяйственных, управленческих и иных решений, реализация которых связана с отрицательным воздействием на состояние окружающей среды. Экологическая информация необходима гражданам для защиты своих экологических прав, для вмешательства в природоохранительную деятельность государства.

Указывая на очевидную тенденцию расширения знаний человека в данной сфере, необходимо одновременно подчеркнуть факт острого дефицита соответствующей информации. Так что же представляет собой экологическая или экологически значимая информация? В целом экологическая информация – это огромный массив разнообразной информации. Экологическая информация включает в себя сведения и данные:

- 1) состоянии окружающей среды и ее объектов;
- 2) факторах воздействия на окружающую среду, в том числе и о ее загрязнении;
- 3) программных, административных и иных мерах, оказывающих или способных оказать воздействие на окружающую среду;
- 4) экологических нормативов и экологических требованиях к хозяйственной и иной деятельности;
- 5) планируемых и реализуемых мероприятий по охране окружающей среды и их финансировании;
- 6) деятельности, оказывающей или способной оказать воздействие на окружающую среду, процессе принятия решения и результатах инспекторских экологических проверок по ней, в том числе рассмотренные при этом расчеты, анализы и иные сведения, касающиеся окружающей среды;
- 7) воздействию состояния окружающей среды на здоровье, безопасность и условия проживания населения, объекты культуры, здания и сооружения.

1. РЕГИОНАЛЬНАЯ ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА В РОССИИ

Реализация экологической функции государства выражается экологической политикой, которая понимается, с одной стороны, как стратегия по управлению системой «природа-общество», а с другой — как стратегия по урегулированию эконоконкурентной борьбы и обеспечению экологической безопасности, частью которой является здоровье населения.

Экологическую политику можно представить как взаимодействие различных экономических, политических и социальных структур, направленных на реализацию стратегии в сфере охраны природы и окружающей среды, а также как деятельность, с помощью которой при посредничестве государства, общественных, политических организаций регулируется отношение общества к природе с целью ее защиты и развития.

Защита окружающей среды – проблема общегосударственная, но практические конкретные меры по ее решению ложатся главным образом на регионы, потому что они непосредственно страдают от загрязнения, к тому же обладают необходимой информацией для принятия мер.

Региональная экологическая политика – это процесс, в который включены органы государственной власти субъектов Российской Федерации, органы местного самоуправления, общественные и иные некоммерческие объединения, бизнес-структуры, юридические и физические лица, деятельность которых направлена на сохранение и восстановление природной среды, рациональное использование и воспроизводство природных ресурсов, предотвращение негативного воздействия хозяйственной и иной деятельности на окружающую среду. При этом особенности региона являются факторами формирования приоритетных направлений политики.

Иначе говоря, это совокупность действий органов власти по охране окружающей среды и обеспечению экологической безопасности населения региона.

Экологическая политика – это действия для достижения поставленных экологической стратегией целей, рассчитанных на возможности и сроки достижений в области охраны окружающей среды, сохранения здоровья населения и рациональной эксплуатации природных ресурсов, а также использования экологических отношений для решения политических, социальных и экономических задач. Экологическая политика как диалог основных социальных сил под контролем общестественности и региональной администрации. Основным субъектом здесь выступают региональные власти, группы интересов, неправительственные организации и местное население. При этом общественные организации и СМИ часто находятся под контролем региональных администраций и стоящих за ними групп интересов. Таким образом, исходя из данного определения общественные экологические организации являются неотъемлемым участником принятия и реализации экологических решений. А также определяется необходимость взаимодействия органов власти с общественностью¹.

2. ВЗГЛЯД ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Государство должно ставить интересы общества очень высоко и защищать конституционные права на благоприятную окружающую среду. Определенно необходимо всеобщее ужесточение требований со стороны государственных и региональных властей в отношении производств, природопользователей с целью уменьшить их неблагоприятное влияние на экологическую обстановку и здоровье людей.

Со стороны гражданского общества ответственность за экологическое благополучие разделяется следующим образом:

---

¹ *Алексеев С. С., Колбасов О. С.* Государство и право. — М., 1996; Материальная ответственность за загрязнение окружающей среды // Советская юстиция. — 1974. — № 20. С.16-17.

- местные власти;
- федеральные власти;
- региональные власти.

Определенно можно сказать о том, что российское общество подошло в своем развитии к адекватному восприятию экологических проблем, а также о том, что общество желает, чтобы экологические вопросы решались путем принятия политических решений на местном уровне, причем с системой контроля на федеральном уровне. Роль такого контролирующего органа могло бы выполнять отдельное экологическое ведомство, при этом население определенно выделяет местные (муниципальные). Возможно, это связано с тем, что местные власти должны быть заинтересованы в грамотной экологической ситуации, что и общество.

Нужно отметить, что государственная и региональная экологическая политика являются вершиной экологической функции государства. Особенно важное значение в современных условиях имеет формирование экологической политики регионов. Региональная экологическая политика должна учитывать разные факторы: накопленное за предыдущий период загрязнение, масштабы которого в регионах различны; приоритеты государственной экологической политики; состояния экономики в регионе; состояние здоровья населения. На протяжении десятилетий государственная политика формировалась без учета экологических интересов регионов. И некоторые промышленно развитые регионы оказались заложниками ведомственных интересов. Это повлияло на уровень загрязнений в регионах и состояние здоровья населения. Таким образом, ответственность и принятие решений в области экологической политики логично возлагать на региональные власти. Однако сегодня существует проблема дублирования полномочий в области проведения государственного экологического контроля между федеральными органами исполнительной власти и органами исполнительной власти субъектов РФ. Для грамотной региональной экологической политики необходимо взаимодействие местных властей и населения, а также контроль со стороны федеральных органов власти.

3. КОНСТИТУЦИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ КАК ИСТОЧНИК ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПРАВА

Как и в любой иной области, в регулировании отношений собственности на природные ресурсы, природопользования, охраны окружающей среды, признания, охраны и защиты экологических прав и законных интересов человека и гражданина Конституция играет основополагающую роль. Эта роль предопределена тем, что в Конституции закрепляются (признаются) права и свободы человека и гражданина, гарантии их соблюдения и защиты, заложены основы правовой системы, основы организации и пределы государственной власти.

При анализе Конституции России как источника экологического права можно выделить **две группы норм:**

1. **общего характера**, важные с точки зрения последовательного обеспечения охраны окружающей среды и рационального природопользования;

2. **экологические**.

Нормы общего характера

К общим относится норма, сформулированная в ст. 1: «Российская Федерация есть демократическое федеративное правовое государство». Характеристика РФ как правового государства означает, что в организации и деятельности государства, в том числе при подготовке и принятии экологически значимых решений, превалируют принципы права, а не мотивы политической и иной целесообразности. Правовое государство исходит, с одной стороны, из признания неотчуждаемых (прирожденных) прав и возложения на соответствующих субъектов обязанности соблюдать и защищать права и свободы человека и гражданина. Построение правового государства послужит мощным фактором установления строгого экологического правопорядка в России. С другой стороны, соблюдение требований экологического права будет служить одним из критериев правового государства².

В соответствии со ст. 7 Конституции, Российская Федерация — **социальное государство**, политика которого направлена на создание условий, обеспечивающих достойную жизнь и свободное развитие человека. «Достойная жизнь человека» включает в свое содержание, наряду с материальной обеспеченностью, благополучием, также экологические компоненты. В той мере, в какой проблемы окружающей среды затрагивают экологические интересы человека, эти проблемы носят социальный характер. Соответственно последовательное их решение в интересах человека и общества с помощью средств экологического права является инструментом создания в России социального государства.

Конституция в России закрепила **разделение государственной власти** на законодательную, исполнительную и судебную (ст. 10). Применительно к экологическому праву это — разделение деятельности по формированию современного законодательства об окружающей среде, обеспечению его реализации, а также рационального природопользования и охраны окружающей среды, последовательному соблюдению, охране и защите экологических прав физических и юридических лиц. Соответствующие ветви власти при этом являются независимыми одна от другой. Цель разделения властей - создание гарантий от произвола, обеспечение законности.³⁴

---

² *Бринчук М. М., Боголюбов С. Л., Дубовик О.Л., Супатаева О. А.* Проблемы развития системы российского экологического законодательства // Государство и право. — 1995. — №2. — С. 53-56.

³ *Боголюбов С. А.* Экологическое законодательства и правовая реформа // Журнал российского права. — 1997. — № 1. — С. 47-58.

⁴ *Быстрое Г. Е.* Право частной собственности на землю в России и создание новых предпринимательских структур в сельском хозяйстве // Государство и право. — 1997. — № 6. — С. 60-69.

Экологические (специальные) нормы

При характеристике Конституции РФ как источника экологического права надо обратить особое внимание на специальные — экологические нормы.

Одной из центральных по значимости является ст. 9, согласно которой земля и другие природные ресурсы используются и охраняются в Российской Федерации как основа жизни и деятельности народов, проживающих на соответствующей территории. Данная норма определяет роль и место природных ресурсов, с учетом их естественных и экономических свойств, в жизнедеятельности как общества в целом, так и народов, проживающих на соответствующих территориях. Именно в этой норме закрепляется экологическая функция государства и субъектов природопользователей. Ст. 9 устанавливает также многообразие форм собственности на природные богатства (частная, государственная, муниципальная и иная). Устанавливая право собственности на землю и другие природные ресурсы иных субъектов, кроме государства, Конституция РФ 1993 г. поставила Россию в ряд современных государств и заложила правовые предпосылки для развития рыночной экономики.

Отношения собственности на природные ресурсы регулируются также в ст. 36 Конституции РФ, закрепившей право граждан и их объединений иметь в частной собственности землю — основное средство производства и операционный базис.

В соответствии с п. 2 ст. 36, владение, пользование и распоряжение землей и другими природными ресурсами осуществляются их собственниками свободно. Закрепляя принцип свободы собственника, Конституция РФ воспроизвела принцип, воплощенный в конституциях передовых зарубежных государств. Он заключается в возможности ограничения свободы собственника земли и других природных ресурсов ради общего блага: он свободно владеет, пользуется, и распоряжается природными ресурсами до тех пор, пока при этом не наносится ущерб окружающей среде и не нарушаются права и законные интересы иных лиц.⁵

С учетом значимости последовательного решения вопроса об информировании населения об экологических опасностях немалый правовой смысл имеет норма ст. 41 Конституции об ответственности соответствующих должностных лиц за сокрытие фактов и обстоятельств, создающих угрозу для жизни и здоровья людей (п. 3).

В развитие содержащегося в ст. 2 Конституции положения о том, что человек, его права и свободы являются высшей ценностью, она закрепляет в ст. 42 право каждого на благоприятную окружающую среду, достоверную информацию о ее состоянии и на возмещение ущерба, причиненного его здоровью или имуществу экологическим правонарушением.

Определяя эколого-правовой статус человека и гражданина, наряду с правами, Конституция устанавливает обязанность каждого сохранять природу и окружающую среду, бережно относиться к природным богатствам.

---

⁵ *Боголюбов С. А.* Конституционно- правовые проблемы охраны окружающей среды в СССР: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. — М.: ВНИИСГСЗД, 1990.

С учетом федеративного устройства России Конституция определила предметы исключительного ведения Российской Федерации (ст. 71) и совместного ведения РФ и субъектов Федерации (ст. 72) в области прав человека и гражданина, собственности на природные ресурсы, природопользования и охраны окружающей среды. Обоснованно то, что защита экологических прав человека и гражданина, регулирование некоторых отношений собственности на природные ресурсы, природопользования и охраны окружающей среды в целом отнесено Конституцией РФ к предмету совместного ведения Российской Федерации и субъектов Федерации.⁶

К общим относится норма, сформулированная в ст. 1: "Российская федерация есть демократическое федеративное правовое государство". Характеристика РФ как правового государства означает, что в организации и деятельности государства, в том числе при подготовке и принятии экологически значимых решений, **превалируют принципы права**, а не мотивы политической и иной целесообразности. Правовое государство исходит, с одной стороны, из признания неотчуждаемых (прирожденных) прав и возложения на соответствующих субъектов обязанности соблюдать и защищать права и свободы человека и гражданина. Построение правового государства послужит мощным фактором установления строгого экологического правопорядка в России. С другой стороны, соблюдение требований экологического права будет служить одним из критериев правового государства.

В соответствии со ст. 7 Конституции Российская Федерация — социальное государство, политика которого направлена на создание условий, обеспечивающих достойную жизнь и свободное развитие человека. «Достойная жизнь человека» включает в свое содержание, наряду с материальной обеспеченностью, благополучием, также экологические компоненты. В той мере, в какой проблемы окружающей среды затрагивают экологические интересы человека, эти проблемы носят социальный характер. Соответственно последовательное их решение в интересах человека и общества с помощью средств экологического права является инструментом создания в России социального государства.

Конституция в России закрепила **разделение государственной власти** на законодательную, исполнительную и судебную (ст. 10). Применительно к экологическому праву это — разделение деятельности по формированию современного законодательства об окружающей среде, обеспечению его реализации, а также рационального природопользования и охраны окружающей среды, последовательному соблюдению, охране и защите экологических прав физических и юридических лиц. Соответствующие ветви власти при этом являются независимыми одна от

---

⁶ Закон «Об охране окружающей природной среды». Проект. Разработчики: Голиченков А.К., Бринчук М.М., Новикова Е.В., Медведев С.А // Доживем до понедельника 1996. 31 мая.

другой. Цель разделения властей — создание гарантий от произвола, обеспечение законности⁷.

В ведении Российской Федерации находятся:

- регулирование и защита прав человека и гражданина;
- федеральная государственная собственность и управление ею (применительно к природным ресурсам и иным объектам, имеющим отношение к рассматриваемой сфере);
- установление основ федеральной политики и федеральные программы в области экологического развития Российской Федерации;
- ядерная энергетика, расщепляющиеся материалы;
- производство ядовитых веществ, наркотических средств и порядок их использования;
- определение статуса и защита государственной границы, территориального моря, воздушного пространства, исключительной экономической зоны и континентального шельфа Российской Федерации.

В совместном ведении находятся:

- вопросы владения, пользования и распоряжения землей, недрами, водными и другими природными ресурсами;
- разграничение государственной собственности (применительно к природным ресурсам и иным объектам, имеющим отношение к рассматриваемой сфере);
- природопользование, охрана окружающей среды и обеспечение экологической безопасности, особо охраняемые природные территории;
- осуществление мер по борьбе с катастрофами, стихийными бедствиями, эпидемиями, ликвидация их последствий;
- земельное, водное, лесное законодательство, законодательство о недрах, об охране окружающей среды;
- защита исконной среды обитания и традиционного образа жизни малочисленных этнических общностей.

Помимо предметов совместного ведения субъекты Российской Федерации в соответствии со ст. 76 осуществляют собственное правовое регулирование.

Таким образом, в Конституции РФ определены основы и закономерности развития федеративной структуры законодательства об окружающей среде⁸.

---

⁷ *Жаворонкова Н. Г.* Правотворческая деятельность городских советов народных депутатов в области охраны окружающей среды // *Окружающая среда под охраной закона.* — М.: Институт государства и права АН СССР, 1982; *Боголюбов С. А.* Правотворческая деятельность президиумов верховных советов союзных республик: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М.: ВНИИСЗ, 1973.

⁸ *Гирусов Э. В.* Понятие экологических общественных отношений: философский аспект // *Проблемы экологического, земельного права и законодательства в современных условиях: Сб. мат-лов науч.-практ. конф.* — М.: Зерцало, 1999.

Оценка обеспечения экологической безопасности природопользования Российской Федерации и Республики Казахстан

В экологическом кодексе Республики Казахстан под экологической безопасностью понимается состояние защищенности жизненно важных интересов и прав личности, общества и государство от угроз, возникающих в результате антропогенных и природных воздействий на окружающую среду.

Понятие «экологическая безопасность» присутствует почти во всех нормативных актах экологического законодательства, однако не содержит самостоятельного значения, в отличие от понятия «охрана окружающей среды». В отношении прочтения данного термина авторы придерживаются Экологического кодекса Республики Казахстан, учитывая его четкую и ясную правовую категорию как права человека, в то время как в законе РФ словосочетание «жизненно важные интересы человека» является спорным по своей степени и в высшей степени субъективным. В сложившейся ситуации можно констатировать, что процесс разработки и обоснования концепции экологической безопасности, ее системы в целом и отдельных положений как составляющих институциональной обеспеченности только начался. Следствием этого явилось то, что вопросы оценки текущего уровня институционального обеспечения экологической безопасности в целях повышения эффективности государственного регулирования природопользования в принципе находится в зачаточном состоянии. В связи с этим данное исследование является попыткой оценить и сравнить между собой уровни институциональной обеспеченности экологической безопасности природопользования Российской Федерации и Республики Казахстан для выявления проблем и формулировки векторов совершенствования отечественных институтов⁹.

На федеральном уровне экологическое законодательство обеих стран основывается на Конституции и представляет собой совокупность норм природоохранного права, природо-ресурсного права и экологизированных норм других отраслей права. Преимущественное положение Республики Казахстан больше по сравнению с Российской Федерацией, на этом уровне объясняется большей системностью и комплексностью экологического законодательства. В Российской Федерации вопросы экологической безопасности обозначены во многих законодательных актах, к числу основополагающих относятся:

- экологическая доктрина РФ, определившая приоритетные направления по обеспечению экологической безопасности.
- федеральный закон «Об охране окружающей среды» (2002). В законе практически речь идет об охране окружающей среды, экологическая безопасность рассматривается лишь в части понятийного аппарата.
- «стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года», утвержденная Указом Президента РФ от 12 мая 2009 г. № 537,

---

⁹ **Венгеров А. Б.** Теория государства и права: Учебник для юридических вузов. Изд. 3-е. — М.: Юриспруденция, 1999.

рассматривающая экологическую безопасность как составную часть национальной безопасности.

- «основы государственной политики в области экологического развития Российской Федерации на период до 2030 года», утвержденные для разработки обеспечения экологической безопасности при модернизации экономики и в процессе инновационного развития. Распоряжением Правительства Российской Федерации от 18 декабря 2012 г. № 2423-р был утвержден план действий по реализации основ государственной политики в области экологического развития Российской Федерации до 2030 года¹⁰.

Более низкий уровень институционального обеспечения интеграционно-проектного направления на международном уровне Российской Федерации по сравнению с Республикой Казахстан объясняется предпочтительными условиями для участия Республики Казахстан в международных интеграционных проектах, касающихся вопросов охраны окружающей среды и экологической безопасности, в том числе из-за отсутствия экономических санкций. На федеральном и региональном уровнях институциональная обеспеченность этого направления выше у Российской Федерации из-за принятия большего, чем в Республике Казахстан, количества федеральных и региональных программ по охране окружающей среды и интеграционных проектов в развитие основополагающих экологических нормативных актов федерального и регионального значения.

---

¹⁰ *Маковский А. Л.* Новый этап в развитии международного частного права в России // Журнал российского права. — 1997. — № 1; Закон «Об охране окружающей природной среды». Проект. Разработчики: Голиченков А.К., Бринчук М.М., Новикова Е.В., Медведев С.А // Доживем до понедельника. 1996. 31 мая.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Более низкий уровень институционального обеспечения интеграционно-проектного направления на международном уровне Российской Федерации по сравнению с Республикой Казахстан объясняется предпочтительными условиями для участия Республики Казахстан в международных интеграционных проектах, касающихся вопросов охраны окружающей среды и экологической безопасности, в том числе из-за отсутствия экономических санкций. На федеральном и региональном уровнях институциональная обеспеченность этого направления выше у Российской Федерации из-за принятия большего, чем в Республике Казахстан, количества федеральных и региональных программ по охране окружающей среды и интеграционных проектов в развитие основополагающих экологических нормативных актов федерального и регионального значения.

Реализация экологической функции государства выражается экологической политикой, которая понимается, с одной стороны, как стратегия по управлению системой «природа-общество», а с другой — как стратегия по урегулированию эконоконкурентной борьбы и обеспечению экологической безопасности, частью которой является здоровье населения.

Экологическую политику можно представить как взаимодействие различных экономических, политических и социальных структур, направленных на реализацию стратегии в сфере охраны природы и окружающей среды, а также как деятельность, с помощью которой при посредничестве государства, общественных, политических организаций регулируется отношение общества к природе с целью ее защиты и развития.

Защита окружающей среды – проблема общегосударственная, но практические конкретные меры по ее решению ложатся главным образом на регионы, потому что они непосредственно страдают от загрязнения, к тому же обладают необходимой информацией для принятия мер.

Региональная экологическая политика – это процесс, в который включены органы государственной власти субъектов Российской Федерации, органы местного самоуправления, общественные и иные некоммерческие объединения, бизнес-структуры, юридические и физические лица, деятельность которых направлена на сохранение и восстановление природной среды, рациональное использование и воспроизводство природных ресурсов, предотвращение негативного воздействия хозяйственной и иной деятельности на окружающую среду. При этом особенности региона являются факторами формирования приоритетных направлений политики.

СОДЕРЖАНИЕ — МАЗМҰНЫ — CONTENT

А.А. Амирова, Ж.Н. Амиргалиева

Көптілділік — көпмәдениетті тұлғаны қалыптастырудың құралы
Многоязычие — средство формирования многокультурной личности
Multilingualism is a means of formation of multicultural personality 3

Диденко Н. С.

Международное взаимодействие по борьбе с преступностью на территории стран-участниц СНГ
ТМД елдері аумағындағы қылмыскерлікпен күрес бойынша халықаралық өзара әрекеттестік
International engagement of anti-crime in the country's territory-participants of commonwealth of independent states 6

Б.С. Есмаганбетов

Трасологиялық зерттеу жүргізудің ерекшелігі
Особенность ведения трасологического исследования
The special feature of conducting the trace evidence research 11

Калинова С. Р.

Казахстан в новой глобальной реальности: «новое качество образования, как один из путей модернизации»
Қазақстан жаңа жаңғыру жолында: «білім алудың жаңа сапасы жаңарудың бір жолы ретінде»
Kazakhstan in new universal reality: «new quality of education, as one of ways of modernization» 14

Киюбек А. Ж.

Нетрадиционные религиозные течения и их вред казахстанским детям
Дәстүрлі емес діни ағымдар және олардың қазақстандық балаларға зияны
Unconventional religious movements and it's harm to the kazakhstani children 17

Оразалин Н.К.

Основные причины развития терроризма и религиозного экстремизма
Терроризмнің және діни экстремизмнің дамуының басты себептері
The main causes of terrorism and religious extremism 21

М. С. Салауатов, А. Ж. Жарасхан

Адам денсаулығы мен қоршаған ортаға келтірген зияны үшін өтелетін азаматтық-құқықтық жауапкершіліктің кейбір аспектілері
Некоторые аспекты гражданско-правовой ответственности погашаемые за вредность здоровью человека и окружающей среде
Some aspects of civil liability redeemable for harm to human health and the environment 27

А. Т. Trusheva, А. А. Orazova

Internet assisted english language teaching

Ағылшын тілін интернеттің көмегі арқылы оқыту	
Преподавание английского языка при помощи интернета	31
Творческие работы курсантов и студентов в рамках проводимого в Оренбургском государственном университете международного конкурса, посвященного году Экологии в России, под руководством Уполномоченного по правам человека в Оренбургской области	
Орынбор облысындағы адам құқығы бойынша уәкілдің басшылығымен Орынбор мемлекеттік университетінде Ресейдегі экология жылына байланысты өткізілген курсанттар мен студенттердің шығармашылық байқауы шеңберінде дайындалған шығармашылық жұмыстар	
Creative works of cadets and students in the framework of the international competition held at the Orenburg State University, under the direction of the human rights Ombudsman in Orenburg region dedicated to the year of Ecology in Russia	36

Кенесбай Т., Абилова А. С.

Экологическая политика в Российской Федерации: взгляд общественности Ресей Федерациясындағы экологиялық саясат: қоғамның көзқарасы	
Environmental policy in the Russian Federation: public opinion	36
Введение	36
1. Региональная экологическая политика в России	37
2. Взгляд гражданского общества	38
3. Конституция Российской Федерации как источник экологического права.....	39

<i>Нормы общего характера.....</i>	<i>40</i>
<i>Экологические (специальные) нормы.....</i>	<i>41</i>
<i>Оценка обеспечения экологической безопасности природопользования Российской Федерации и Республики Казахстан.....</i>	<i>44</i>
<i>Заключение.....</i>	<i>46</i>

Требования к материалам:

1. Текст статьи должен быть набран в редакторе WORD, шрифтом «Times New Roman», размер шрифта – 14, интервал – 1,5. Отступы: верхний, нижний, правый и левый – 20 мм.

2. Материал размещается в следующем порядке: на первой строке – полная информация об авторах (фамилия, имя, отчество, научная степень, звание, должность, учреждение, город, адрес, телефон, факс, E-mail), через строчку – название статьи (заглавными буквами), на следующей – сам текст. Литература в конце основного текста с отступом в одну строку и оформляется в виде концевых сносок.

3. Сноски оформляются в соответствии с Межгосударственным стандартом ГОСТ 7.5 -98 и ГОСТ Р ИСО 12615-2013.

4. Статья, написанная на государственном (казахском), русском, английском или на других языках, должна содержать название, аннотацию, ключевые слова на государственном, русском и английском языках. Для зарубежных авторов название, ключевые слова и аннотация предоставляются на двух языках (русском и английском).

5. Объем материала не менее 5 страниц и не более 10 страниц (включая рисунки, таблицы, диаграммы и т.д.). Право включения статей в журнал и редактирование редакционная коллегия оставляет за собой. Материалы, оформленные не по требованиям, не публикуются и не возвращаются авторам. За достоверность опубликованных материалов редакция ответственности не несет.

Мақалаға қойылатын талаптар:

1. Мақала мәтіні WORD редакторында терілуі тиіс, «Times New Roman» қарпінде, өлшемі – 14, жол аралығы – 1,5. Жиік сызықтары жоғарғы, төменгі, оң және сол жақтары – 20 мм.

2. Материалдар келесі тәртіппен орналастырылады: бірінші жолда – автор туралы толық ақпарат (тегі, аты-жөні, ғылыми дәреже, атағы, лауазымы, қай оқу орнынан, қаласы, мекенжайы, телефон, факс, e-mail), екінші жолдың орта тұсында – мақала атауы (бас әріптермен), бір жолдан кейін – мәтіннің өзі көрсетіледі. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі негізгі мәтіннің соңында бір жоларалық шегіністен кейін сілтемелермен ресімделеді.

3. Сілтемелер мемлекетаралық стандартқа сәйкес ГОСТ 7.5 -98 и ГОСТ РБК 12615-2013 ресімделеді.

4. Мемлекеттік (қазақ), орыс, ағылшын тілдерінде жазылған мақалада мақала атауы, аннотациясы, кілтті сөздер мемлекеттік, орыс және ағылшын тілдерінде қамтылуы тиіс. Шет ел авторлары үшін мақала атауы мен кілтті сөздер, екі тілде (орысша және ағылшынша) ұсынылады.

5. Материалдар (суреттерді, кестелерді, диаграммаларды және т.б алып қосқанда) кем дегенде 5-10 бет көлемінде болуы тиіс. Мақаланы журналға шығару және оны өңдеу құқығы редакциялық алқаға ұсынылады. Ресімделген материалдар талаптарға сәйкес келмеген жағдайда басылымға жіберілмейді және авторларға қайтарылмайды. Жариялымға шыққан материалдардың фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Requirements for materials:

1. The text of the article should be typed in the editor WORD, the font “Times New Roman”, the font size – 14, the interval – 1.5. Indents: upper, lower, right and left -20 mm.

2. The material is placed in the following order: on the first line – full information about the authors (last name, first name, patronymic, scientific degree, rank, post, institution, city, address, telephone, fax, E-mail), through the line – title of the article (In capital letters), on the next – the text itself. The literature at the end of the main text is indented in one line and is formatted as endnotes.

3. Footnotes are drawn up in accordance with the Interstate Standard GOST 7.5 -98 and GOST R ISO 12615-2013.

4. An article written in the state (Kazakh), Russian, English or other languages should contain the title, abstract, key words in the state, Russian and English languages. For foreign authors, the title, keywords and annotation are provided in two languages (Russian and English).

5. The volume of the material is not less than 5 pages and not more than 10 pages (including figures, tables, diagrams, etc.). The editorial board reserves the right to include articles in the journal and edit it. Materials that are not made according to the requirements are not published and returned to the authors. For the reliability of published materials, the editorial team does not bear responsibility.

Отпечатано в типографии Актюбинского юридического института МВД
Республики Казахстан имени М. Букенбаева
Курсантское шоссе 1